

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2013–2016

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Alena Ligaunová

**Faktory ovlivňující školní zralost a připravenost dítěte
v předškolním věku**

Praha 2016

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Martina Karkošová Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2013-2016

BACHELOR THESIS

Alena Ligaunová

Factors affecting school readiness of preschool age

Prague 2016

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Mgr. Martina Karkošová Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 26.5.2016

Jméno autorky

Poděkování

Děkuji vedoucí své práce Mgr. Martině Karkošové, Ph.D. a svým konzultantům PaedDr. Lidmile Smékalové za podporu při psaní mé bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na faktory ovlivňující školní zralost a připravenost v předškolním věku. Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část shrnuje psychomotorický vývoj dítěte v předškolním období s ohledem na školní zralost a připravenost. Odklad jako důsledek školní nezralosti. Jaké možnosti volby má zákonný zástupce, jestliže je jeho dítě nezralé. Vnitřní a vnější faktory, které na školní připravenost a zralost mají vliv. Cílem praktické části je zjistit, na základě řízených rozhovorů s ředitelkami mateřských škol, jaký je celkový počet dětí s odkladem ve třech mateřských školách v Praze a zda je jim věnována zvláštní péče a jak probíhá spolupráce těchto mateřských škol se základními školami spádovými

Klíčová slova

odklad školní docházky, pedagogický výzkum, případové studie, přípravné třídy, řízený rozhovor, školní nezralost, školní zralost, vnější faktory ovlivňující školní zralost a připravenost, vnitřní faktory ovlivňující školní zralost a připravenost

Annotation

The bachelors paper's thesis are focused on the factors affecting the school maturity and the readiness of preschool age. The work is divided into theoretical and practical part. The theoretical part summarizes the psychomotor development of children in preschool age with regard to school readiness and maturity. Postponement of school as a result of school immaturity. What option's possibility has the legal guardian if the child is immature. Internal and external factors for school readiness and maturity influence. The aim of the practical part is to determine, based on structured interviews with the directors of nursery schools, what is the total number of children with postponement in three kindergartens in Prague and if they are given special care and how is realized the cooperation of these kindergartens to primary schools.

Keywords

Casework, educational research, external factors that affect school readiness and preparedness, internal factors affecting school readiness and preparedness, interview, immaturity of school, postponement of school attendance, school readiness,

OBSAH

ÚVOD	8
Teoretická část	10
1 DEFINICE ŠKOLNÍ ZRALOSTI A PŘIPRAVENOSTI	10
1.1 Zápis do 1.třídy	11
1.2 ŠKOLNÍ ZRALOST	12
1.4 ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST	14
1.5 ŠKOLNÍ NEZRALOST	14
1.5.1 ODKLAD ŠKOLNÍ DOCHÁZKY	15
1.5.2 PŘÍPRAVNÉ TŘÍDY	17
2 VÝVOJ PŘEDŠKOLNÍHO DÍTĚTE	19
2.1 POZNÁVACÍ PROCESY.....	19
2.2 EMOČNÍ VÝVOJ A SOCIALIZACE.....	25
2.3 KRESBA, HRA	26
2.4 LATERALITA.....	26
3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ ŠKOLNÍ ZRALOST A PŘIPRAVENOST DÍTĚTE	28
3.1 VNĚJŠÍ FAKTORY	28
3.2 VNITŘNÍ FAKTORY	32
4 PRAKTICKÁ ČÁST	36
4.1 FORMULACE VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU A JEHO CÍLE	36
4.2 STANOVENÍ HYPOTÉZ A VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	36
4.3 METODOLOGIE VÝZKUMU	37
4.4 CHARAKTERISTIKA VZORKU RESPONDENTŮ.....	38
4.5 Analýza výsledků.....	40
4.6 VERIFIKACE HYPOTÉZ.....	44
4.7 ŘÍZENÝ ROZHOVOR S PSYCHOLOŽKOU Z PEDAGOGICKO PSYCHOLOGICKÉ PORADNY PRO PRAHU 5).....	45
4.8 ZHODNOCENÍ	47
5 PŘÍPADOVÉ STUDIE	48
ZÁVĚR	55
Seznam použitých zdrojů	57
Seznam zkratk	60
Seznam obrázků, tabulek a grafů	61
Seznam příloh	62

ÚVOD

Bakalářská práce se zaměřuje na téma **Faktory ovlivňující školní zralost a připravenost v předškolním věku**. Zabýváme se odpovědí na otázku: „*Co dítě musí zvládnout v předškolním věku, než nastoupí k povinné školní docházce a co ho ovlivňuje v jeho zralosti a připravenosti.*“ Děti v předškolním věku zpravidla navštěvují mateřskou školu, kde se jim věnuje dostatečná pozornost a dostává potřebné vzdělávání přizpůsobené jejich věku. Osvojují si určité schopnosti a dovednosti, které by měli jedinci v předškolním věku ovládat. Někteří odborníci jsou zastánci toho, že se mají vyvíjet spontánně a do jejich výchovy se nemá pokud možno zasahovat. Druhá část se přiklání k názoru, že děti měly mít v předškolním věku určité nenásilné vedení a individuální přístup, ve kterém vnímáme jejich potřeby a podle toho poskytujeme podněty pro jeho další vývoj. Už i Jan Amos Komenský ve svém díle *Informatorium školy mateřské*, říkal, že děti než nastoupí do základní školy (tehdy obecné) mají být určitým způsobem připravovány.

V teoretické části je shrnut vývoj dítěte v předškolním věku z psychologického hlediska. Nejvíce věnován vývoji mezi 5.-6. rokem života, co dítě po všech těchto stránkách ovládá a co je typické chování pro tento věk. Další kapitola začíná zápisem do prvních tříd a pozvolně přechází k tomu, jak má vypadat školní zralost a připravenost než nastoupí do základní školy. Tyto dva termíny spolu navzájem souvisí, ale jsou v nich určité rozdíly, které jsou rozebrány také. Vývoj dítěte je individuální a může nastat situace, kdy není zcela připraveno k nástupu do první třídy, nazýváno termínem školní nezralost. Součástí této kapitoly jsou zahrnuty i způsoby, jako jsou přípravné třídy, které může zákonný zástupce dítěte využít, pokud je jeho dítě nezralé. Poslední kapitole teoretické části obsahuje faktory, jak vnější tak vnitřní, které ovlivňují školní zralost a připravenost dítěte v předškolním věku.

Praktická část je založena na řízených rozhovorech. Zájem byl směřován na funkčnost vzájemné spolupráce mateřských škol se školskými poradenskými zařízeními, což jsou zejména pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra. A zda zákonní zástupci dítěte vyhledávají pomoc poradenských zařízení. Jaká je věnována péče dětem s odkladem v mateřské škole. Kolik se jich

vyskytuje v mateřských školách a nejčastější důvody k uložení odkladu. Jaká opatření dělá mateřská škola, aby usnadnila adaptaci dětí na nové prostředí základní školy. V této výzkumné části se staly respondentkami ředitelky mateřských škol z různých Pražských částí (Praha 12, 8, 5). Pro příklad jsou vybrány tři případy dětí s odkladem školní docházky z odlišných důvodů.

TEORETICKÁ ČÁST

1 DEFINICE ŠKOLNÍ ZRALOSTI A PŘIPRAVENOSTI

„Ve věku 6-7 let dochází k různým vývojovým změnám a většina z nich je pro úspěšné zvládnutí školních požadavků důležitá. (...) Tvoří základ pro školní zralost a připravenost.“ Vágnerová, 2012 s. 256).

„ Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad. Dítě, které dosáhne šestého roku věku v době od září do konce června příslušného školního roku, může být přijato k plnění povinné školní docházky již v tomto školním roce, je-li přiměřeně tělesně i duševně vyspělé a požádá-li o to jeho zákonný zástupce. Podmínkou přijetí dítěte narozeného v období od září do konce prosince k plnění povinné školní docházky podle věty druhé je také doporučující vyjádření školského poradenského zařízení, podmínkou přijetí dítěte narozeného od ledna do konce června doporučující vyjádření školského poradenského zařízení a odborného lékaře, která k žádosti přiloží zákonný zástupce. Zákonný zástupce je povinen přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku.“ (školský zákon, část 3, hlava 1, § 36, odstavce 3,4)

Školní zralost a připravenost jsou odlišné pojmy; školní zralost se zaměřuje spíše na biologické zrání organismu a školní připravenost ovlivňuje výchova, učení a vlivy sociálního prostředí. Oboje spolu úzce souvisí a jsou důležité pro úspěšný start v nástupu ke školní docházce. (Jurovičová, Žáčková, 2014). V předškolním vzdělávání jsou obsahy a metody práce přizpůsobeny věku dítěte. Důležitost je kladena i na volnou spontánní hru. V mateřské škole, kde se uskutečňuje předškolní vzdělávání, si osvojuje hodnoty a rozvíjí se jeho schopnosti a dovednosti. Příprava z předchozího, předškolního vzdělávání musí být kvalitní, aby připravila dítě k dalšímu učení. Nástupem do základní školy si osvojuje novou sociální roli žáka. (Kropáčková, 2016). K 1.září by dítěti mělo být 6 let. Ovšem vše je individuální, dítě může být připravené dříve nebo naopak později. (Droppová, 2016).

Školní zralost a připravenost posuzují odborníci z pedagogicko-psychologických poraden, speciálně pedagogických center, lékaři (pediatři), pedagogové z mateřské školy, ale i ti z budoucí základní školy. Ovšem poslední slovo mají vždy rodiče, zákonní zástupci dítěte (Šulová, 2012).

1.1 Zápis do 1.třídy

Základní školu vybírá zákonný zástupce pro své dítě dle jeho uvážení. Podle legislastivy, §36 odstavec 5 školského zákona, nemusí vybrat školu v místě bydliště tj. spádová škola. Ovšem skutečnost, že dítě nebude navštěvovat tuto školu, musí být oznámeno do konce března téhož kalendářního roku. Zákonný zástupce by měl dbát na to, kde by se dítěti líbilo, v tom mu nejlépe pomůže, kam odcházejí děti z mateřské školy nebo ze sousedství (Kendíková, Vosmik 2013; Klégrová, 2003). Zákonný zástupce do 15.ledna do 15.února musí své předškolní dítě přihlásit k zápisu. Termíny zápisů určuje ředitel dané školy. Pokud nepodá zákonný zástupce přihlášku k zápisu ve stanoveném termínu, má ještě pod pokutou 3 000 korun českých nárok tak učinit. Ovšem ředitel školy musí tento fakt ohlásit oboru speciální péče (Kendíková, Vosmik, 2013). K zápisu zákonný zástupce přináší své průkazy totožnosti, popřípadě pas a povolení o pobytu na našem území, rodný list dítěte. Jestliže dítě má odklad školní docházky přinese i tuto zprávu. Na místě vyplní žádost o přijetí do první třídy a zápisní lístek (Kendíková, Vosmik, 2013). Vyplňuje zde i dotazník, kde se učitel dozví základní informace, ve kterém by měly být podány informace, co se týče mimořádné události v životě dítěte. Do první třídy nastupují děti, tj.1.září, které do 31.srpna oslavily 6.narozeniny. V České republice je zavedena povinná školní docházka od šesti let, pokud není určeno jinak viz. Předčasný nástup, a končí nejpozději dovršeným sedmnáctým rokem věku dítěte (Klégrové, 2003).

Zákonný zástupce dítě připraví na zápis. Naučí se s ním básničku, vyprávění, kdy učitelka sleduje, jak dítě mluví, jak se umí vyjádřit. Budou zde kreslit, poznávat tvary a barvy. Může po nich chtít i číselnou řadu. Zápis vedou zkušené pedagožky prvního stupně, obvykle přímo ty, které budou učit v budoucí první třídě. Na zápis se připravuje i škola, vyzdobí se třída, ve které bude probíhat. Pro děti jsou zpravidla připraveny menší dárky, které vyrobily děti z vyšších ročníků. Ty mohou být přítomny u zápisu a provádět předškoláky školou. Mělo by být připraveno co nejpříjemnější prostředí, aby

se předešlo zbytečným obavám dětí, a aby se do školy co nejvíce těšilo (Klégrová, 2003).

U zralého dítěte pro vstup do základní školy se sleduje zralost a připravenost v těchto oblastech: fyzické, kognitivní, emocionální a sociální.

1.2 ŠKOLNÍ ZRALOST

FYZICKÁ ZRALOST

Váha a výška není prvořadým ukazatelem školní zralosti. Udává se však, že by mělo dítě vážit kolem 20 kilogramů a měřit kolem 120 centimetrů, u dívek a chlapců se tyto skutečnosti liší. Dítě by mělo mít dobrý **zdravotní stav**, nemělo by být náchylné k nemocem, na dítě je během školní povinné docházky kladen požadavek na docházku, mělo by do školy docházet každý vyučovací den bez častých dlouhodobých absencí. Toto posuzují odborníci z řad lékařů. Mění si i mléčný chrup na stálý (Kutálková, 2005; Verecká, 2002).

Centrální nervová soustava (dále jen CNS). Důležité je z hlediska vývoje dítěte správný vývoj CNS, která ustálí emoční vývoj a zátěžovou odolnost. Dítě se dokáže soustředit a zaměřit na dlouhodobější činnost. V tomto věku už má **vyhraněnou laterální**. Zrání CNS je individuální v porovnání se spolužáky se vše stabilizuje definitivně kolem 12 let (Machová, 2004; Vágnerová, 2012).

Hrubá motorika podstatná pro jeho fyzickou obratnost, ale i pro vývoj řeči a psaní. Zralé dítě poznáme podle toho, že dokáže udržet stabilitu. Bez velkých obtíží zvládá kotrmelce, plazení, lezení, chůzi vzad, vpřed, do stran a pozadu, manipulaci s míčem, skáče snožmo (Jucovičová, Žáčková, 2014).

Jemná motorika –. Jemná motorika je důležitá pro dítě, aby si ji osvojilo v předškolním vzdělávání, ve škole mu potom umožňuje rychle a čitelně psát bez velké námahy (umí přebírat korálky a drobné předměty, navlékne nit, samo se oblékne, zapne si zip i knoflíky bez pomoci, stříhá nůžkami). V kreslení dítě umí kruh, čtverec, trojúhelník podle předlohy. Obtáhne tiskací písmena, zdokonaluje se i ve vybarvování omalováněk respektuje hranice čáry. Podle kresby se určuje školní zralost, dbá se na

kresbu postavy, zda dítě kreslí vzhledem ke svému věku. Kresba je propracovanější, jsou v ní detaily, které dítě považuje za důležité. Vystihne proporce těla, horní končetiny mají správný počet prstů, obličej má všechny náležitosti, postava je oblečená (Budíková, Krušinová, Kuncová, 2004).

Grafomotorika – vývojem dítěte procházejí i motorické schopnosti. Rozumí se tím správné držení psacího nástroje. Je to pohyb a zacházení s věcmi různých využitelností. Používá je při každodenních činnostech: sebeobsluha, strava, hygiena, ... (Bednářová, 2010).

PSYCHICKÁ ZRALOST

Pro úspěšný start dítěte ve škole důležité jeho soustředění a schopnost pracovat samostatně (Jucovičová, Žáčková, 2014).

Dítě má osvojeno pojmové myšlení. Tvoří nadřazené pojmy k věcem. Objevují se první logické úvahy, vyvozuje jednoduchým postupem příčiny a následky situací. Orientuje se ve dnech v týdnu, v ročních obdobích a rozezná minulost, přítomnost a budoucnost.

Kognitivní zralost se určuje podle smyslového vnímání, jehož funkce se rozvíjí rovnoměrně na konci předškolního období. V oblasti **zrakového vnímání** je dozralá motorika očí, důležitá při čtení. Dítě se dokáže orientovat v prostoru, to znamená, že bez obtíží dokáže rozhodnout podle pojmů kde je nahoře – dole, vpředu – vzadu, na – do, uprostřed – mezi, co je blízko, daleko, blíž, šikmo, rovně. K orientaci v prostoru náleží schopnost orientovat se v různém prostředí, ve kterých se dítě pohybuje. Umí rozlišovat od sebe předměty, tvary, atd. V oblasti **sluchového vnímání** dokáže rozdělit jednotlivé slovo na hlásky (počáteční, poslední). Identifikuje zvuky kolem sebe a dokáže rozlišit citlivost (příjemný, nepříjemný, hlasitý, tichý, atd.), pozorně poslouchá výklad a umí ho převyprávět (Klégrová, 2003; Jucovičová, Žáčková, 2014).

Neméně důležitá je rozvinutá i schopnost v **řečových** dovednostech, bez problémů se dokáže souvisle vyjádřit své pocity, myšlenky, převyprávět krátký příběh. Slovní zásoba je bohatší a zná význam více cizích slov. Vyslovuje slova správně. Odliší spisovný jazyk

od běžné mluvy s vrstevníky a správně ho používá v daných situacích, kde se to hodí (Droppová, 2016).

1.4 ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST

PRACOVNÍ PŘIPRAVENOST

Pracovní připravenost se projevuje u dítěte v předškolním období trpělivostí, dokáže zadané úkoly plnit v přiměřeném čase pro jeho věk, umí se soustředit na činnosti. Při práci je samostatné a vytrvalé, nenechá se rozptylovat okolními podněty, udrží pozornost 20 - 30 minut. Zná rozdíl mezi povinnostmi a hrou; dokáže měnit činnosti a nečiní mu problém střídání činností.

SOCIÁLNÍ A EMOCIONÁLNÍ PŘIPRAVENOST

V mateřské škole si dítě osvojuje základní pravidla slušného chování. Přijímá své sociální role a umí rozlišovat mezi nimi, kdy má respektovat authority, kdy se stává rovnocenným partnerem; s tím souvisí i schopnost odlišit vhodnou komunikaci, která je žádána pro určitou situaci a zná její pravidla. Má zájem o navazování kontaktů se svými vrstevníky. Není příliš úzkostné nebo plačtivé a vydrží několik hodin bez matky (jiné blízké osoby). Zvládá běžné stresové situace i ty, které nejsou zrovna příjemné bez zbytečných vypětí emocí, například návštěvy lékaře se obejdou bez pláče. Tím se rozumí emoční stabilita jedince, který schopně přejde své drobnější neúspěchy. Konflikty řeší střídavě a spravedlivě (Šulová, 2012; Kendíková, Vosmik 2013).

1.5 ŠKOLNÍ NEZRALOST

Vývoj u každého je individuální, proto není jedinečné, když dítě ve věku 6-ti let není zralé na nástup k povinné školní docházce. Jestliže nastoupí do základní školy dříve než je zralé, mohou nastat určitá rizika. Opak školní zralosti a připravenosti je tedy nezralost, té si v první řadě všimnou rodiče nebo jedinci, kteří dítě vychovávají, popřípadě učitelka v mateřské škole, která má porovnání s vrstevníky. Z pohledu mateřské školy (dále MŠ) může být nezralé dítě takové, které ji nenavštěvovalo před nástupem do základní školy. Taková nezralost je **sociální**, nemá zkušenosti z předškolního vzdělávání a nemá potřebné interakce, jako vztahy s vrstevníky, jednání

s autoritami, pohyb v sociální skupině lidí kde se od něj vyžaduje určité chování. Nemusí být zvyklé na odloučení od rodiny. Návštěva MŠ je doporučována předškolním dětem alespoň rok před povinnou školní docházkou, které mají přednostní právo na přijetí do předškolního zařízení (Šulová, 2012). Nástupem k povinné školní docházce dítě prožívá úzkost nebo obavy z neúspěšnosti, i když se mu vede v učení stejně jako spolužákům. Činní mu problém v navazování společenských vztah, nezvládá negativní hodnocení a soutěživost ve školním prostředí. Nezralost se hodnotí i z **psychické** oblasti, souvisí s nedostatečným zráním nervové soustavy a některých funkcí. Mezi které patří vady řeči, neschopnost se vyjadřovat. Nedokáže udržet svou pozornost a má menší schopnost se zkoncentrovat při výměně činností. Vývoj gramotoriky je opožděný, v budoucnu v první třídě dítě může mít odpor ke psaní i přes kladné hodnocení učitele/ky. Pomalejší zrání se může objevit i u sluchového a zrakového vnímání, jestliže se jedná o větší smyslové postižení, zabývá se tím speciálně pedagogická centra. Další klasifikace nezralosti se dá pozorovat z **fyzické** oblasti dítěte, tím se rozumí nedostatečný vzrůst, náchylnost k nemocem, dlouhodobá nemoc ohrožující denní docházku do školy. Tento aspekt pozorují lékaři, pediatři nebo odborní lékaři, kteří léčí dítě delší dobu (Šulová, 2012; Klégrová, 2003).

1.5.1 ODKLAD ŠKOLNÍ DOCHÁZKY

Školní nezralost, si v první řadě všímají zákonní zástupci, pokud dítě není svěřeno do péče jiné osobě a učitelka v mateřské škole, ale posuzují ji odborníci: lékaři, pedagogicko psychologické poradny (PPP) a speciálně pedagogická centra (SPC). Jestliže nastane nezralost v některé z výše uvedené oblasti, uvažuje se o odkladu školní docházky. Poslední slovo v rozhodování má vždy zákonný zástupce dítěte (Šulová, 2012).

„ Není-li dítě po dovršení šestého roku věku tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé (...) odloží ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden školní rok, pokud je žádost doložena doporučujícím posouzením příslušného školského poradenského zařízení a odborného lékaře nebo klinického psychologa. Začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku.“ (školský zákon, hlava 1, část 3, odstavec 1).

Jestliže je dítěti uložen odklad školní docházky z určitých hledisek, musí se mu věnovat pozornost i v tomto roce. Nadále by se měli rozvíjet jeho schopnosti a dovednosti a rozvíjet by se měla hlavně oblast, kvůli které mu byl uložen odklad školní docházky. Některé funkce se srovnají sami, když jde pouze o pomalejší zrání nervové soustavy. Ovšem dítě by mělo mít dostatek podnětů a prostoru pro zdokonalení jeho dovedností (Klégrová, 2003; Vágnerová, 2012).

Poté co dítěti nebyl uložen odklad školní docházky a byla by u něj nezralost identifikována, až s nástupem do ZŠ je možný a žádoucí tak zvaný **dodatečný odklad školní docházky**. U tohoto jedince se také objevují jisté aspekty, které o tomto faktu vypovídají. Není soustředěné, příliš hravé, nepřiměřené jednání a nakonec i strach ze školního prostředí a nechut' se učit. U takového dítěte se objevuje psychická úzkost a strach. K tomuto se přistupuje ojedinele, aby dítě neutrpělo újmu, jestliže se projeví nezralost, jedná se bez odložení záležitosti co nejdříve (Klégrová, 2003). Citlivě se k tomuto přistupuje, protože dítě může být ohroženo počátečním neúspěchem do budoucího vzdělávání ve školských institucích. Není výjimkou, že rodiče žádají o odklad, i když je dítě připravené na školu. **Bezodůvodný odklad školní docházky** s sebou nese rizika. Dítě, které je už připravené na výuku se v MŠ bude nudit a bude obtížné ho zaměstnávat. Rodiče tento trend volí v přesvědčení, že mu prodlouží dětství, přičemž mu tímto krokem spíše ublíží, než ulehčí situaci (Klégrová, 2003; Jucovičová, Žáčková, 2014).

Moderním trendem, kterým se zabývají poslední roky odborníci je **předčasný nástup** do první třídy. Rozhodnutí o předčasně přijaté dítě je od ředitele dané školy, kdy na základě písemné žádosti zákonného zástupce, jehož dítě se narodilo v období od září do prosince školního roku nástupu, k žádosti přiloží i doporučení a zprávu o vyšetření z pedagogicko psychologické poradny nebo speciálně pedagogického centra. Pokud je dítě narozeno od ledna do června tohoto roku se přikládá i vyšetření odborných lékařů (Šulová, 2012).

1.5.2 PŘÍPRAVNÉ TŘÍDY

V minulosti začaly být zřizovány hlavně pro děti, které pocházejí z ne příliš podnětného sociálního prostředí, čímž se rozumí děti z romských komunit. V současné době do přípravných tříd nenastupují jen děti z tohoto prostředí, pro které byly primárně určeny, ale navštěvují je děti s odkladem školní docházky, v posledním roce před nástupem ke školní docházce, chronicky a dlouhodobě nemocné, opožděné v psychomotorickém vývoji a s problémy se socializací. Shrnout se to dá tak, že je pro děti, u kterých se dá předpokládat, že v jejich vývoji bude prospěšná. Poněvadž patří přípravné třídy pod předškolní přípravu, jsou zřizovány zpravidla v rámci základních škol. V této třídě se připravuje podle Rámcového vzdělávacího plánu pro předškolní vzdělávání. Výhodou oproti mateřské škole je, že je zde menší počet dětí v jedné třídě a to maximálně 15, pokud zřizovatel neudělí výjimku na 18 dětí. Nejvhodnějším pedagogem, který by měl vést tuto třídu je speciální pedagog nebo učitelka pro první stupeň. Není to pravidlem a vyučují zde i jedinci s různorodým vzděláním. Učitelka má k dispozici asistenta pedagoga, který ve třídě pomáhá. Tím, že je ve třídě menší počet dětí, může být věnována individuálnější přístup. Lépe si pedagog všimne i nedostatků, ve kterých by dítě mělo být rozvíjeno více a je tu na to zde i prostor. Do přípravné třídy nastupují děti od 5-ti let věku. Přijetí do přípravné třídy je na základě písemné žádosti zákonného zástupce a přiložena k tomu je doporučující zpráva od lékaře nebo ze školského poradenského zařízení (pedagogicko-psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum). Zmíněné třídy připravují na vstup do první třídy, aby byl tento přestup co nejvíce efektivní a dítě bylo kvalitně připraveno k vyučování. Svým vybavením se podstatně neliší od těch běžných na prvním stupni, jsou zde lavice se židlemi, tabule a je zde i herní prostor pro spontánní hru. Děti jsou zvyklé i na školní zvonění, které ohlašuje konec vyučovací hodiny, začátek přestávky. Každý den probíhá ve stejném časovém sledu. Příchod dětí do určité hodiny, volná hra, svačina, výchovně-vzdělávací blok (kde je práce rozdělena po 20 minutách obměňujících činností), konec je určen časem oběda. Velké výhody jsou, že děti navštěvují školní jídelnu a mohou navštěvovat i školní družiny. V rámci tělesné výchovy navštěvují školní tělocvičnu, v hudební výchově učebnu s nástroji,... Tím se pro ně škola stává známým prostředím a první třídě se mohou soustředit na výuku. Je kladen důraz na úzkou spolupráci se zákonnými zástupci a odborníky z řad psychologů a popřípadě logopedů. Nespadá pod

povinnou školní docházku, ač se rozděluje také na pololetí, které ovšem není ukončeno vysvědčením, ale pouze povinným písemným vyjádřením o dítěti. Přípravné třídy jsou bez poplatků (Kendíková, Vosmik, 2013; Hubová, 2016).

2 VÝVOJ PŘEDŠKOLNÍHO DÍTĚTE

Podle Vágnerové (2012) je tento věk nazýván věk hry a přípravy na školu. Za předškolní období považujeme věk od 3.let života do 6.až 7.let, podle sociální zralosti a nástupu do školy. V poznání světa dítěti pomáhá jeho vlastní fantazie, která není ještě ovlivněna logikou. Přetrvává z předchozího batolecího období egocentrismu, který se nejvíce projevuje v komunikaci a dítě si vše staví k obrazu svému. Utváří si vlastní identitu a mluví o sobě v první osobě. V tomto věku navazuje přátelské vztahy s vrstevníky a připravuje se na budoucí společenský život. Dostává podvědomí o určitém řádu, a učí se podle něho žít. Zároveň vnímá vztahy mezi lidmi a ví, jak se ke komu má chovat, že autority se mají respektovat (Vágnerová. 2012).

Vývoj je ovlivněn podle Vágnerové (2012) těmito faktory:

- a) Vnitřními – dědičností. Každý má v sobě genetické kódy, které mu určují, jak bude vypadat, ale také vrozené a zděděné nemoci. Patří sem i vrozené vývojové vady, které vzniknou škodlivým vlivem na organismus matky v prenatálním období. Zdědit se dají i schopnosti jako třeba nadání a talent.
- b) Vnější – vlivy prostředí. Ovlivňuje je ho, do jakého prostředí se narodí a vývoj tohoto prostředí. Velkou součástí je i rodinné zázemí, ze kterého jedinec pochází, potřebuje naplnit své zájmy, potřebuje dostatek podnětů pro svůj zdravý vývoj.

2.1 POZNÁVACÍ PROCESY

Dítě poznává nejbližší okolní svět a učí se pravidlům, která obnáší. Poznává své okolí podle funkcí smyslových orgánů – zrak, čich, chuť, hmat a sluch. Umožňují mu pocítit co má kolem sebe, orientovat se v prostředí, získávat informace pro něj potřebné a podle jeho zájmů. Myšlení dítěte ještě nezná logické uvažování, které se utváří až v pozdějším věku. Vágnerová rozděluje poznávací procesy na následující:

A. SELEKCE A ZPRACOVÁNÍ INFORMACÍ:

Způsoby jak dítě kouká na svět, a podle čeho si vybírá informace:

Nedokážou uvažovat v širším kontextu, nýbrž se zaměří jen na jeden nápadný znak, který považují za důležitý a ostatní přehlížejí. Prosazují pouze svůj názor a na ostatní nehledí. Mělo by pochopit, že existuje více názorů na jednu věc, aby objektivně dokázal posoudit pravdu. Tento způsob uvažování se nazývá **centrace**.

Další takový způsob je **fenomenismus**, dítě vidí svět svými očima. Svět má pro něj zjevnou a určitou podobu, ovlivněnou jeho představou. „*Svět je pro ně takový, jak vypadá, jeho podstatu vesměs ztotožňuje s viditelnými znaky. Z toho důvodu odmítá akceptovat, že velryba není ryba.*“ (Vágnerová 2012, s.178).

Prezentismus, souvisí s předchozím způsobem fenomenismu. Představuje subjektivní jistotu, dítě se může přesvědčit o jisté skutečnosti opakovaně, zůstává pořád stejná.

Způsoby, jakým zpracovává již nabyté informace a předává je dál

Magičnost, používá svou fantazii pro poznávání světa. Reálný svět si dotváří pomocí své fantazie. Nerozlišuje mezi tím rozdíl.

Animismus děti neživým věcem připisují lidské, živé vlastnosti. Interpretují takto svou situaci.

Arteficialismus, Jak vznikl svět. Dítě tuto skutečnost chápe, tak, že někdo svět „vyrobil“ .

Absolutismus, Děti potřebují mít jistotu, nechápou pluralitu názorů, jejich poznání musí mít jasnou a konečnou platnost.

Na začátku toho období (3-4 roky) pořádně nechápou souvislosti mezi věcmi, nadávají si dohromady, že nové uspořádání se může vrátit do starého stavu.

Například: když otrháme jablka ze stromu na podzim, dítě si nedá do souvislosti, že příští rok ty jablka na stromě vyrostou znova.

Ovšem kolem 5.roku života se začíná toto uvažování měnit. Začíná se vyvíjet proces myšlení, takže se dá vrátit do své staré podoby. Například člověk, který se převlékl do kostýmu, se svlékne a je zpět ve své podobě.

Myšlení je vývoj dlouhodobý, dítě se učí vzájemné vztahy mezi objekty a souvislosti mezi nimi.

Z tohoto vyplývá i jak řeší problémy. Důležité je jak dítě chápe, co se stalo, může se stát, že špatně vyhodnotí situaci, protože ji třeba nemůže přirovnat k něčemu co mu je blízké nebo co již zná. Pomáhá mu, když ví, co se obvykle děje buď na daném místě, nebo v dané situaci, to znamená, že má naučené scénáře. V tomto věku neumí plánovat, pokud jde o nový či složitý úkol, jejich uvažování je ovlivněno jejich egocentrismem. Například: Jede se na výlet a dítě při plánování přemýšlí, co si vezme s sebou za hračky. Opomíná skutečnost, že by si mělo vzít jídlo a pití. (Vágnerová,2012; Bednářová, 2012).

B. VÝVOJ ZŮSOBŮ UVAŽOVÁNÍ

Názorné myšlení – dítě vnímá okolí podle jeho smyslů (zrak, sluch,...), a je schopno pojmenovat věci, které vidí.

Induktivní uvažování: nabyté informace a zkušenosti mu pomáhají k budoucímu přemýšlení o věcech, dokáže je řadit do různých skupin. (Například: v zimě se nosí teplé oblečení – teplé oblečení jsou rukavice, čepice, bundy, šály,...) Je si vědom skutečností, které k sobě patří do jedné skupiny. Chápe, že paprika, patří do zeleniny. Občas správně nevyhodnotí situaci z důvodů toho, že zná relativní pojmy, protože má stále názorné vnímání.

Kauzální uvažování: pro předškolní věk, je typická otázka „proč?“ , tou se děti chtějí dozvědět přesnou příčinu věcí. Nepřijímají náhodu jako fakt, který

může nastat, vše musí být opodstatněné. Jsou schopny odvodit na základě jejich zkušeností určitá pravidla a řád, který svět kolem nich má.

Deduktivní uvažování: mají problém s vysvětlením si některé skutečnosti na základě logiky. Když něčemu neporozumějí, vysvětlí si to podle svého, použijí svou fantazii (Vágnerová,2012).

C. CHÁPÁNÍ PROSTORU, ČASU A POČTU

Prostor

Opět se projevuje egocentrismus. To co dítě vidí tak to musí být. Před sebou má krajinu a to co má nejbližší je velké a co je v dálce se mu jeví jako malé, nebere v potaz, že to může být stejně velké jako objekty v jeho blízkosti, pouze jsou dál a tím jsou malé. Umí rozlišit co je nahoře a co dole. Co se týče laterální polohy v okolí; k tomu ještě nedozrálo, souvisí to s biologickým dozráváním mozku (Vágnerová,2012; Bednářová, 2012).

Čas

Pomalé rozvíjení v chápání času. Neřídí se podle času na hodinkách, má na všechno dostatek času, vše je ovlivněno přítomností, která je pro něj důležitější. Chápe svůj denní režim, ráno se vstává, odpoledne se obědvá a večer se chodí spát. Osvojuje si pojmy před a po. Má podvědomí o dlouhodobějším časovém sledu; to co se stalo pěti týdny je později než to co se stalo před týdnem. Vše je ovlivněno přítomností (bylo to včera, bude to příští léto, atd.). Vymezí roční období, vnímá dny v týdnu.

Budoucnost a minulost; nemají přílišný význam pro dítě. O budoucnosti mluví, když se na něco těší co se má stát, to je ovlivněno prožitkem v minulosti .(Vágnerová,2012; Bednářová, 2012).

Počty

Na začátku předškolního období dítě zná názvy čísel, ale nezná jeho hodnotu ani význam pojmu. Rozlišuje co je málo co je hodně, ví, že když něco přidáme, bude toho více a naopak, když něco ubereme, bude toho méně. Důležité je, aby pochopilo numerické rovnosti.¹ Spočítat předměty dokážou mezi 4. a 6. rokem, ovšem jde jen o mechanické pojmenování než o uvědomění si skutečného počtu, mají naučenou číselnou řadu a tu aplikují při počítání (Vágnerová, 2012; Bednářová, 2012).

D. POZNÁNÍ LIDSKÉ MYSLI

Chápou lidi kolem sebe jako bytosti s vlastní identitou, s určitými vlastnostmi, přáními a názory. Základem je schopnost pochopení vlastních pocitů, které dokáže rozpoznat i u ostatních. Umí se vcítit do ostatních. Hodnotí své chování.

V předškolním věku se děti naučí chápat a rozlišovat rozumové přesvědčení od emočně zabarveného přání. (...) Rozvoj porozumění lidské mysli ovlivňuje základní zkušenost, která vychází ze vztahu s matkou (Vágnerová 2012, s. 199-202)

E. PAMĚŤ

Záleží na vývoji příslušné části mozku a možnostech jeho využití. Vyvíjí se dva druhy paměti v předškolním období :

¹Není důležité jaké předměty, objekty počítá. Př. 2 kola, 2 hrušky, 2 paní učitelky,...

Excipitní sématická paměť – Narůstá kapacita paměti; když si dítě může dát do souvislosti věci jemu známé, lépe si je zapamatuje – pomáhá, když je připojeno k nějaké aktivitě. Zájem o nové informace, které by se měly u dítěte podporovat.

Excipitní epizodická paměť – Zapamatují si co se stalo pomocí příběhů. Musejí mít dostatečně vyvinutou schopnost propojit nabyté informace a formulovat je do myšlenky (Vágnerová, 2012).

Dítě v předškolním věku má spíše útržkovité vzpomínky na události, vše je ovlivněno vlastní fantazií. Ovšem starší dítě (6 let) už dokáže oddělit vzpomínky od své fantazie (Vágnerová, 2012).

F. ŘEČ

Pro správný rozvoj je důležitý přísun informací jako podnět pro nutnost se vyjádřit. Dítě používá jazykových schopností v závislosti na svém vývoji (Kutálková, 2005).

Pokládá otázky „proč a jak“ ,na které je třeba, abychom odpovídali podle svých možností. Napodobují komunikaci dospělých, starších dětí, proto bychom měli zvolit slova a styl komunikace, kterou chceme po dětech (Vágnerová, 2012).

„Úroveň komunikačních dovedností dítěte i jeho chování jsou pak nejen výsledkem jejich snažení, ale i vlivů prostředí, ve kterém rodina žije, a jejího vlivu prostředí“ (Kutálková, 2005, s.84).

Mluví ve složitých a složených větách (souvětí). Slovní zásoba se pohybuje od 1500 slov ve 4 letech a koncem 6ti let už to je 2500-3000 slov. (Kopecká, 2011)

2.2 EMOČNÍ VÝVOJ A SOCIALIZACE

Emoční vývoj

Tento věk se vyznačuje častými změnami nálad v závislosti na svém momentálním uspokojení. Umějí si lépe vyrovnat se svými pocity.

Pro děti je důležité, že dokážou navazovat důvěrné kamarádské vztahy; vyznají se v emocích jiných lidí.

Emoční prožívání závisí na typu temperamentu daného dítěte (Vágnerová, 2012).

Socializace

Socializace je celoživotní proces. Osvojuje si pravidla společnosti ve které žije. Učí se hodnotám okolního světa.

Vstupem do mateřské školy, která je důležitým socializačním činitelem, přijímá své nové sociální role. V mateřské škole je tlak na vyloučení jednotlivých rozdílů mezi dětmi. V předškolním vzdělávání je promítnuto tzv. záměrné strukturované učení, které dělá určitý řád ve vzdělávání. Řídí se podle něj pedagogové, kteří by měli dbát i na přirozené zrání dítěte a jeho individuality. Důležité je, aby si uvědomili svou sexuální identitu – mužskou či ženskou. V předškolním období se mělo setkat s oběma (Kopecká, 2005; Michalová, 2012).

Vnímá role nadřazené, a podřazené u jiných lidí (Jurovičová, Žáčková, 2014).

Důležitý je pro něj vztah s rodiči, co se naučí v rodině, z toho čerpá při navazování vztahů s okolím. Navazují vztahy s vrstevníky, sourozenci, učiteli, (Vágnerová, 2012).

Dítě vybírá podle svých zájmů, reaguje na zajímavé podněty, které by měly být rozvíjeny nejbližší sociální skupinou, nejčastěji rodiče (Michalová 2012).

2.3 KRESBA, HRA

V předškolním období je hra nezastupitelná a skrze ní se zároveň učí. Prezentace jeho vlastního vnímání světa (Kopecká, 2011).

Symbolická hra – Chování podle svých představ, skrze hru si plní svá přání a své představy.

Tematická hra – Procvičení sociálních rolí, jeho současných a budoucích. Role, které ho nějak přitahují např. role maminky, atd. Časté je i převtělení do určitého zaměstnání (Vágnerová, 2012).

Kresba

Dítě kreslí to, co ho nějak osloví a zůstane mu v paměti. Vývoj kresby podle Vágnerové :

Hlavonožec – ve 3 letech; vychází u toho, jak se dítě vnímá. Důležitý je pro něj obličej a detaily, ovšem nezapomíná na končetiny (byť bez prstů na ruce), které jsou přimalované k hlavě.

Fantazijní zpracování – 4-5 let; k hlavě přidává i trup a horním končetinám prsty. Postava je oblečená.

Realistické zobrazení – Dětská kresba je podobná lidské postavě se všemi náležitostmi.

2.4 LATERALITA

Na konci toho období už je jasné, kterou část svých párových a smyslových orgánů těla dítě upřednostňuje (koordinace ruce, nohy, a oka). Zda dává přednost psaní pravou nebo levou rukou, tento jev se nazývá **vyhraněná lateralita**.

Ovšem může dojít i k tomu, že dítě ruce střídá v ohledu na to, jaká činnost se mu

lépe vykonává druhou rukou, toto nazýváme **nevyhraněná lateralita**; postupem času se dítě naučí dávat přednost jen jedné ruce, formou nápodoby ostatních.

Lateralita překřížená; pokud se při psaní i čtení dítěti kříží koordinace ruky a oka; pravoruké dítě má dominantnější levé oko a opačně (Kutálková, 2005. Machová, 2005).

Vzdělávání v českém školství vychází z národního vzdělávacího programu, Bílé knihy, která je psána do roku 2010, ale oficiálně ještě nebyla zrušena. Byla sepsána nová tragedie do roku 2020, ze které se vychází. Školní vzdělávání vychází z Rámcových vzdělávacích programu, které se uplatňují a různých stupních vzdělávání a to včetně neprimárního stupně. Konkrétně rámcových vzdělávacích programů pro předškolní vzdělávání. Obsahuje klíčové kompetence, které si dítě osvojuje v předškolním věku. Od školního roku 2016/2017 je zavedena povinná roční docházka do mateřských škol před rokem nástupu do základní školy. Princip 9 let povinné školní docházky plus jeden rok v mateřské škole. České školství je situováno tak, aby na sebe stupně vzdělávání navazovaly (Šmardová, Bednářová, 2010. Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020).

3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ ŠKOLNÍ ZRALOST A PŘIPRAVENOST DÍTĚTE

3.1 VNĚJŠÍ FAKTORY

RODINA

Morální kodex si jedinec utváří v tomto nejdůležitějším období šesti let. Dítě nejčastěji vyrůstá v **tradiční rodině** (matka + otec + děti), odkud od svých rodičů přejímá jejich hodnoty a chování. Dítě reaguje citlivě na pozitivní povzbuzení od rodičů i svého okolí a vede ho to k lepším výkonům. Klíčovou roli zde hraje vztah s matkou, která s ním tráví nejvíce času (pokud nejsou role obrácené), pro dítě se stává největším vzorem chování a přejímá i její vyjadřování (Matějček, Dytrych, 1994. Vágnerová, 2012). Rodina se rozděluje podle typů na **funkční rodinu** „*plní svou výchovnou roli a zajišťuje výchovné, biologické, ekonomické, kulturní i rekreační potřeby a požadavky dítěte*“ (Braun, Marková, Nováčková, 2014 str. 169). **Rodina problémová** znamená, že nějaké funkce nefungují, ale rodina s tím dokáže poradit samotná a nepotřebuje podporu, popřípadě malou. Pak je tu typ rodiny, která si sama neporadí se vzniklými problémy a musí zasáhnout instituce. Dítě je ohroženo ve svém zdravém vývoji. Takový typ rodiny se označuje jako **dysfunkční rodina**. Posledním typem rodiny je taková, která nefunguje vůbec. Je zde ohroženo dítě po všech oblastech jeho života, může se zde objevovat i týrání. Jde o **rodinu afunkční**, kde je přistoupeno k odebrání dítěte (Braun, Marková, Nováčková, 2014).

Dítě je ovlivněno i styly rodinné výchovy, z hlediska dítěte je nejlepší „*zlatá střední cesta*“ s přiměřenými stimuly ve výchově (Prokešová, 2012). Pro příklad si uveďme styly, které Klégrová (2003) uvádí jako špatné. Za nevhodné výchovné styly v rodině považujeme rodiny **nadmíru ochranné**, které nevedou děti k samostatnosti, naopak vše činí za něj. **Přílišná náročnost rodičů**, kteří chtějí mít dokonalé dítě, jsou na něj často kladeny nepřiměřené požadavky, které dítě není schopno zvládnout. Pokud není nejlepší, rodiče na něj vyvíjejí větší nátlak, aby se zlepšilo. Dítě zpravidla sužuje pocit neúspěchu. Na straně druhé jsou **málo pečující rodiče**, kteří se nezajímají o dítě

z důvodu své zaneprázdněnosti. Nejhorším případem pro dítě jsou takoví rodiče, kteří **zanedbávají** jeho učení a snahu ve škole, nezajímají se co se děje okolo dítěte, často řeší pouze své vlastní zájmy (Klégrová, 2003).

V moderní době se objevuje nový trend s názvem „**Helicopter mother syndrom**“ znamená v překladu syndrom matek „stíhaček“. Děti jsou zahrnovány přílišnou láskou a pozorností, nejsou vedeny k samostatnosti, všechny práce a povinnosti jsou za něj konány. Děti jsou příliš vázány na jejich matky a ty se je snaží chránit příliš. Děti jsou na ně fixovány a nejsou schopny odloučení na delší dobu (Jančaříková, 2016).

Záleží na hierarchii v rodině a role její členů. Pokud dítě není jedináčkem, jsou důležité **vztahy se sourozenci**. Získávají navzájem od sebe zkušenosti, mohou být partnerem do hry, mohou spolu i soupeřit v úspěších. Srovnávání sourozenců mezi sebou, nemusí mít pozitivní vliv na dítě, pokud na dítě působí negativně, objeví se nechuť k dané činnosti, ztráta aktivity, nesmí se zapomínat, na jedinečnost každého dítěte. Často se stává, že starší ze sourozenců se nechce smířit s mladším sourozencem a nastává souboj o pozornost a může to vyústit k agresi. Chce se přizpůsobit svému mladšímu sourozenci, aby na sebe upoutalo pozornost rodičů, to znamená, vrací se ve vývojovém stádiu zpět (Matějček, Dytrych, 1994. Vágnerová, 2012).

Faktor, který ovlivňuje školní zralost a připravenost je i syndrom CAN, tj. **syndrom týraného a zneužívaného dítěte**, světově uznávaný termín. Znamená zneužívání a týrání dítěte psychicky, fyzicky a sexuálně. Ten kdo se dopouští na dítěti takového činu, může být rodič, vychovatel, učitel, ten kdo s dítětem tráví čas. Ovlivňuje jeho zdravý duševní vývoj. Takové dítě se jeví apaticky, má problémy v navazování vztahů, trpí nízkou sebedůvěrou, nevěří ostatním lidem. Zneužívané dítě má opožděný vývoj, a jestliže je tomuto jevu vystaveno v předškolním věku, ovlivňuje to jeho školní zralost a uvažujeme o odkladu školní docházky (Dunovský, Dytrich, Matějček, 1995).

Ne vždy jsou děti vychovávány ve funkční rodině, jsou zde i defekty. Jako rozpad rodiny, **rozvodem**. Podle Matějčka a Dytricha(1995) se jedná o manželský nesoulad tj. když se manželé nejsou schopni dohodnout na řešení svých problémů. Problémy mohou vyústit až do poslední fáze rozvodu, který ukončuje manželství. Na dítě může mít i pozitivní vliv pokud rozvodové řízení probíhá v klidu. Ovšem většinou se jedná o opak

a působí na dítě emoční nestabilitou, prožívá stavy úzkosti, nejistoty, bázně. Je zataženo do hádek rodičů, kterým nerozumí. Tyto negativní věci se nemusí projevit okamžitě, ale až s odstupem času. Je důležité, aby dítě bylo co nejméně vystaveno rozvodovému řízení a prožívalo co nejméně stresu (Matějček, Dytrych, 1994. Prekopová, Schweizerová, 2003). Příčina rozpadu rodiny může být i **úmrť jednoho z rodičů** nebo obou. Na rozdíl od rozvodu je tento stav nevratný a definitivní. Někdy se u dětí projeví uzavřenost nebo nechutenství, bývá apatické, tyto stavy někdy trvají krátce, ale mohou přetrvávat i delší dobu. Fakt o úmrtí, se nemá dítěti zatajovat ba naopak to celé situaci by to nepomohlo. Učitelka by měla být o tomto faktu informována (Dytrych, Matějček, 1994). Za neúspěch dítěte může i dysfunkce rodiny, jestliže se v rodině vyskytuje **sociálně patologický jev** jako je alkoholismus, drogová závislost,... V takovém případě jde většinou dítě do pozadí a řeší se rodinná situace, měla by být co nejdříve vyřešena, pokud oba z rodičů jsou zasaženy sociálně patologickými jevy, navrhuje se jiná forma rodinné péče (Klégrová, 2003).

V některých případech jsou umístovány do **náhradní rodinné péče**. Čímž se rozumí adopce; bezdětná rodina si osvojí dítě, pěstounská péče; rodina vezme na výchovu i více dětí a v 18 letech tyto děti opouští pěstounskou rodinu, zákonným zástupcem zpravidla zůstávají rodiče ne pěstouni, S.O.S vesničky; samotná matka bydlí v rodinném domě s osvojenými dětmi, je zde chráněné území. Fungují zpravidla jako úplná tradiční rodina se všemi vzory chování, ovšem v S.O.S. vesničkách tomu tak není, žije zde pouze matka se skupinou dětí, která z určitých důvodů nemůže vychovávat děti v tradičním prostředí. Náhradní rodinná péče by měla probíhat za všechny dostupné podpory ze strany zdravotnické a sociální péče. Děti v této péči (bez adopce) jsou vedeni k vzájemné pomoci – starší mladšímu, dělili se o domácí práce, pomáhali v rodině dostupnými prostředky, naopak od rodiny se dočkají potřebné péče. Ve větším počtu ovšem není prostor pro individuální péči (Matějček, Dytrych, 1994).

Ústavní péči v předškolním období se rozumí dětské domovy a kojenecké ústavy. V dětských domovech bydlí děti různého stáří v jednotlivých domech, o které pečují vychovatelé. Chybí vzor modelu matky a otce, hledají si ho někde jinde, ne vždy mají šťastný výběr vhodné nápodoby (Matějček, Dytrych, 1994. Prekopová, 2014).

Dítě ovlivňuje, z jaké rodiny pochází, termín **sociálně znevýhodněné** dítě je

definováno ve školském zákoně „*rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, nebo postavení azylanta, osoby požívající doplňkové ochrany a účastníka řízení o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky podle zvláštního právního předpisu.*“ (školský zákon, §16, odstavec 4). **Dítě azylantů nebo rodičů cizinců** často nerozumí vyučovacímu jazyku, podle nového zákona by měli mít k dispozici asistenta pedagoga, ale doposud to bylo na rodině jak s tímto faktem naloží, zda dítě nastoupí k povinné školní docházce nebo bude docházet ještě rok do mateřské školy, popřípadě přípravné třídy (Braun, Marková, Nováčková, 2014). Dítě ze **sociálně slabší** rodiny, často nemá dostatek podnětů pro svůj vývoj, rodina nemá dostatek finančních prostředků a pobírá sociální dávky, které stačí na základní věci. Žijí v tzv. „holobytech“ nebo v sociálně odloučených lokalitách, kde děti vyrůstají v komunitě a znají pouze pravidla chování a hodnoty těchto komunit, to bývá hlavním činitelem ovlivnění školní připravenosti ze sociálního hlediska. V těchto rodinách nepovažují za důležité například držení ruky a nácvik gramotoriky. Dítě není vhodně připraveno a často nenavštěvují běžnou základní školu, ale speciální školy (Šotolová, 2011).

KULTURA

Dítě je nepochybně ovlivněno **kulturním prostředím**, z kterého pochází. Kultura se dá definovat jako soubor hodnot, společných znaků, které společně uznáváme. Každý jedinec patří k určité kultuře, buď se do ní narodí a přijme ji za svou nebo postupem života přijme kulturu jinou. Do sociálně kulturního prostředí zahrnujeme i místo, ve kterém dítě vyrůstá. Značné rozdíly jsou i mezi vesnicí a městem. Jiné hodnoty jsou uznávány ve vesnici a ve městě. Děti z města často bývají vystaveny větším rizikům sociálně patologických jevů a je proto na místě, aby byli i rodiče opatrnější. Bydlí nejčastěji v bytech, proto možnost jít ven se proběhnout na zahradu s sebou nese doprovod rodičů. Tyto děti mají ale zase výhodu v jednání s cizími lidmi, vědí pravidla v tomto ohledu. Rozdíl s vesnicí je velký, na vesnici bývají často děti odpoledne pohromadě venku a tráví čas společně, to jim pomůže v navazování vztahů (Vágnerová, 2012).

ŠKOLNÍ PROSTŘEDÍ

Dítě je ovlivněno v předškolním období mateřskou **školou**, kterou navštěvuje. Je zde řada faktorů, které na něj působí. Jsou různé formy vzdělávání v předškolním věku, které mají různé filozofie. Montessori školy jsou postaveny na principu spolupráce s dítětem, školy jsou utvářeny tak, aby byla na prvním místě úcta k dítěti a jeho hodnotám, obsah vzdělávání je přizpůsoben dítěti tak, aby co nejvíce vyhovovalo jeho potřebám (Kopřiva, Nováčková, 2008). Ve Waldorfských školách je obsah výuky tvořen tak, aby se děti samy dopracovaly k výsledkům a prohlubovaly si své dovednosti a schopnosti co nejvíce individuálně. Na dítě je nahlíženo jako na narozeného nadaného jedince, a je zde veden k tomu, aby jednou za sebe převzalo plnou odpovědnost.

Na dítě působí mimo jiné i **učitel**, který ho vzdělává a tráví s ním podstatnou část dne. Taková to interakce je podstatná na základě spolupráce, jestliže dítě a učitel pojí kladný vztah je výchovně vzdělávací proces přínosný pro obě strany, dítě má radost z učení a z nových zkušeností a dovedností. Dítě v předškolním věku, se učí novým věcem každý den a je tedy na místě přistupovat citlivě k jeho potřebám a mít na paměti jeho dovednosti a schopnosti. Učitel je jeho vzorem chování, ale i v komunikaci. Velice záleží na jeho osobnosti a vzájemných sympatiích s dítětem (Holeček, 2014).

Velký význam je přikládán **vrstevnickým skupinám**. Jak dítě navazuje vztahy je ovlivněno jeho temperamentem, vrozené předpoklady, ale jak na dítě působí vrstevnická skupina je vnějším faktorem. V tomto věku jsou jejich vztahy nestabilní, ovšem potřebují pocit jistoty, toho že je pro ně někdo známý i v neznámém prostředí. Dítě má potřebu navazovat vztahy což je pro ně důležité k dosažení samostatnosti a odpoutanosti od rodičů (Shapiro, 2009. Prekopová, Schweizerová, 2008).

3.2 VNITŘNÍ FAKTORY

Za vnitřní faktory lze označovat takové, s kterými se dítě rodí, má již vrozené predispozice a charakteristiku jeho osobnosti, kterou do menší míry ovlivňují vnější faktory (Vágnerová, 2012).

Adaptace na školu - Strach dítěte z nástupu do školy. Strach je přirozený psychický jev, kterému se dá volný průběh, člověk se tak vyrovnává s okolními vlivy.

Je přirozené, že se bojíme neznámého, toto mají i děti. Škola je pro ně neznámá, a jestliže nemají ani starší sourozence, nemohou si udělat přesný obrázek o škole, než do ní nastoupí. Nemělo by se školou strašit. Mělo by být dostatečně psychicky připraveno. V předškolním věku, může být ovlivněno vztahem učitele z mateřské školy. Když nebyl jejich vztah kladný, může mít strach, a podvědomě si tzv. házet všechny učitele do jednoho pytle. Obavy mohou plynout i ze špatného vztahu s vrstevníky. Dítě by mělo mít školu kousek od domova a výhodou je, když do stejné základní školy půjdou děti, které už zná (ze sousedství, z mateřské školy, atd.). Z hlediska dítěte může mít problém zvyknout si na režim školy, tím je možno předejít určitou přípravou a přizpůsobení režimu školy. Adaptací na školu dítěti zjednodušíme jeho přípravou, hrou na školu, předchozí návštěva školy, společné nakupování pomůcek (Šulová, 2016. Klégrová, 2003).

Z hlediska dítěte jsou psychické předpoklady, pokud je dítě příliš **úzkostlivé nebo plačtivé**. v předškolním věku, by měla být kontrola nad emocemi regulována jejich vychovatelem tj. rodič, učitel, prarodič,..Takové děti jsou stydlivé, nejisté v jednání s cizími lidmi či s jejich kontaktem, často pláčou a jsou zaražené. Mohou se projevat pláčem na nové situace nebo naopak se projevují velice agresivně. Neumí jednat samo za sebe, jsou vedeny rodičem. Pokud není schopno odloučit se od matky na delší dobu, není schopno vykonávat zadané úkoly ve škole Škola se pro ně stává nepříjemným prostředím. U těchto dětí se projevují psychosomatické obtíže jako je zvracení, pomočování a nechut' k jídlu. K nástupu povinné školní docházky je potřeba, aby bylo co nejvíce samostatné. Je nutno přemýšlet o odkladu školní docházky a po dobu toho roku je potřeba pracovat na schopnosti dítěte se odloučit (Klégrová, 2003. Shapiro, 2011. Vágnerová, 2012). **Emoční strádání** dítěte může souviset i s výchovou, je důležité položit si otázku v jakém prostředí je dítě vychováno, jestli v běžné tradiční rodině, náhradní rodinné péči nebo v ústavním zařízení (Braun, Marková, Nováčková, 2014).

Nedostatečný vzrůst je předpoklad pro odložení školní docházky, dítě může být příliš malé než jeho vrstevníci. Takové děti bývají náchylné k časté nemocnosti a pro jeho výuku ve škole to není příznivé, je zde kladen důraz na docházku bez delšího chybění. Toto hledisko posuzují pediatři, nejlépe ti, kteří se o dítě starají již od narození

(Klégrová, 2003). Slabiny mohou být v **nešikovnosti dítěte** v oblasti hrubé motoriky. Nezvládne úkony typický pro jeho věk viz kapitola 2.1 školní zralost. Problém může nastat i v jemné motorice, konkrétně v grafomotorice, kdy není vývoj CSN dokončen a dítě nemá ještě vyhraněnou pravorukost nebo levorukost. Špatně drží psací pomůcku, čmárá a nerespektuje linii čar (Budíková, Krušinová, Kuncová, 2004).

Za dětskou řeč a první známky komunikace se považuje již žvatlání a broukání. **Opožděný vývoj řeči** můžeme z hlediska dítěte přičíst i velkému zahlcení smyslovými podněty, dítě nemá potřebu mluvit. Je velice ovlivněno moderními technologiemi. Ale i malým sociálním kontaktem s rodiči, kteří jsou pracovně vytíženi. Z části za to může i dědičnost, nevhodné vzory, nedoslýchavost, **opožděný vývoj centrální nervové soustavy**. Do 7.let věku dítěte jde o přirozený vývoj řeči, kdy by **řečové vady** neměly nikoho znepokojovat, pokud ovšem přetrvávají, měli by rodiče vyhledat logopedickou pomoc. Pokud tedy jde o příčiny opožděného vývoje řeči, jestliže se dítě jinak vyvíjí přiměřeně svému věku. Když tomu tak není, mohlo by se jednat o poruchy závažnějšího typu jako mentální retardaci, těžší poruchy sluchu, poruchy autistického spektra nebo dětskou mozkovou obrnu (Prokešová, 2012).

Faktor z oblasti dítěte, který ovlivní jeho vývoj a připravenost na školní docházku je **zdravotní znevýhodnění**. Nepatří do této skupiny děti, které jsou náchylné k častým nemocem, i když to je také důvod k odkladu školní docházky. Pokud hovoříme o zdravotně znevýhodněných, mluvíme o dětech, které jsou dlouhodobě vážně nemocné, zdravotně oslabené, s lehkou mozkovou dysfunkcí, která bývá často správně spojována se specifickými poruchami učení (SPU) nebo chování (SPCH). Děti s poruchou pozornosti ADD jsou nepozorné na detaily a mají své individuální pracovní tempo, které je pomalé. Často se při své práci nechají rozptýlit okolím a nedělají pouze jednu věc, ale dělají jich více najednou. Ztrácejí věci, nedoposlechnou si zadání do konce, neumí si uspořádat pracovní činnosti. Může se vyskytovat společně s hyperaktivitou (ADHD). Zde nastávají závažnější problémy, kdy dítě nesnáší změny v prostředí a činností, jedná impulzivně a reaguje na některé podněty výbušně. Nekontroluje své emoce, v komunikaci s ostatními se projevuje skákáním do řeči, hlasitou mluvou, ruší ostatní. Pedagogové mají v dnešní době řadu školení a praktik jak by mělo být taková dítě vzděláváno a popis jednání s takovýmto dítětem. Odborné literatury uvádí, že lehká

mozková dysfunkce je vrozená. Proto děti nemůžeme trestat za jejich chování. Jisté ukazatele v předškolním věku je možné sledovat u dyslexie např. v rozeznávání hlásek, nemožnost si zapamatovat dny v týdnu, problémy se soustředěním, řeč je opožděna,.. (Prokešová, 2012). Ovšem děti, které mají těžší formy ADD a ADHD navštěvují speciální školy a mohou se řadit do další skupiny (Braun, Marková, Nováčková, 2014. Klégrová, 2003). A jedná se o skupinu dětí **zdravotně postižených**, do které se řadí tělesné, mentální nebo kombinované postižení. Jedinci se sluchovými a zrakovými vadami. Děti s poruchou autistického spektra a již zmíněné těžší formy SPU a SPCH. Souvisí s pomalou zralostí centrální nervové soustavy. Dítě v období prenatalního období je vystaveno škodlivým vlivům v těle matky, kdy matka byla vystavena infekci nebo ohrožena sociálně patologickými vlivy. Je zde důležitá včasná diagnostika a popřípadě řešení situace, aby došlo pokud možno k co nejlepší kompenzaci postižení dítěte (Klégrová, 2003. Vágnerová, 2012. Holeček, 2014. Květoňová-Švecová 2004).

Děti méně nadané se z hlediska školní zralosti a připravenosti u zápisu mohli jevit jako zralé, ovšem v první třídě se u nich projeví jisté aspekty, které svědčí o opaku. Jsou pro školní práci méně nadané, vždy budou mít slabší známky. Pedagog by měl častěji chválit, mohou si začít své školní neúspěchy kompenzovat rušením v hodině, že se z nich stane tzv. třídní šašek, který rád baví ostatní a ruší tím tak klidné klima třídy. Tím, že nejsou nadané na školní práci, neznamená, že v ostatních oblastech jsou nepoužitelní, spíše naopak, jsou šikovné v pohybových činnostech, pečlivé a zodpovědné. Mohou si s výukou poradit. Některé mohou selhávat výrazněji, to je individuální u každého dítěte (Klégrová, 2003). Pokud mluvíme o méně nadaných, musíme mluvit i o jejich opaku a tím jsou děti **velmi nadané**. V předškolním věku jsou velice učenlivé. Nemají problém se leccemu naučit, rády objevují nové věci a kladou zvědavé otázky. Ovšem ve vrstevnické skupině bývají osamocené, protože se neumí zapojit do jejich hry. V učení se tedy projevuje nadměru dobře, ale co se týče v navazování vztahů mají problém, vyhledávají spíše starší děti (Klégrová, 2003).

Všechny tyto faktory v budoucnu ovlivňují jejich školní úspěšnost. Podle odborníků je osobnost dítěte ovlivněna z největší části vrozenými dispozicemi a to asi ze 70 procent. Z té další části je to ovlivněno vnějšími vlivy (Jucovičová, Žáčková, 2014).

4 PRAKTICKÁ ČÁST

Zralé dítě ve věku 6ti let nastupuje do první třídy základní školy. V případě nezralosti dítěte je doporučen odklad školní docházky. Nezralost dítěte si v první řadě všímají rodiče a učitelky mateřských škol, které mají srovnání s vrstevníky. Posouzení je na odbornících ze školských poradenských zařízení, popřípadě pediatrů. Tento rok dítě může strávit v mateřské škole nebo si zákonný zástupce zvolí jinou dostupnou variantu např. přípravných tříd. V mateřských školách je jim věnovaná individuální péče. Učitelky sestavují diagnostické listy. Rozvíjí se individuální potřeby dítěte. Aby se předešlo strachu dítěte z nového školního prostředí, většina mateřských škol spolupracuje se spádovými základními školami.

4.1 FORMULACE VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU A JEHO CÍLE

Cílem praktické části práce je zjištění, zda funguje spolupráce školských zařízení s poradenskými. Všechna školské zařízení by měly spolupracovat se školními poradenskými zařízeními a výjimkou není ani předškolní, které nejčastěji spolupracuje s pedagogicko-psychologickými poradnami a speciálně poradenskými centry. Zajímám se i o jak úzkou spolupráci zde jde. Spolupráce mateřských škol a spádových základních škol není výjimkou, i tato skutečnost je zahrnuta v mém výzkumu, jak tato spolupráce probíhá. Ve spolupráci s ochotnými rodiči jsem vybrala tři případy dětí s odkladem školní docházky a sepsala o nich případovou studii. V poslední části, je rozhovor s pracovníci z pedagogicko-psychologické poradny z Prahy 5 – příloha C. Ve výzkumu se zaměřuji na získání dat získaných z běžných mateřských škol. Konkrétně zaměřena na děti s odkladem školní docházky a jak se s nimi pracuje. Zahrnuta je i oblast zda jsou děti vráceny z prvních tříd zpět do mateřské školy.

4.2 STANOVENÍ HYPOTÉZ A VÝZKUMNÝCH OTÁZEK

Za cíl si kladu zjistit, počty předškolních dětí v mateřských školách, které mají odklad školní docházky a následná péče o ně.

Hlavní výzkumná otázka:

Je věnována zvláštní péče v mateřské škole dětem s odkladem školní docházky?

Specifické výzkumné otázky:

Jaké jsou nejčastější důvody k odkladu školní docházky?

Jak jsou situovány třídy v mateřských školách?

Počty předškolních dětí celkem mateřských školách a kolik z toho je s odkladem školní docházky?

Vedlejší specifické otázky:

Vrátilo se někdy dítě z první třídy zpět do mateřské školy?

Odcházejí z mateřských škol děti do přípravných tříd?

Spolupracuje mateřská škola se školským poradenským zařízením?

Z předpokladu zjišťování práce vychází tyto hypotézy:

H1: Děti s odkladem školní docházky je v mateřské škole více než dětí, které nastupují do základních škol bez odkladu.

V poslední době přibývá nezralých dětí ke školní docházce.

H2: Dětem s odkladem školní docházky není věnována zvláštní péče v mateřské škole. Jedná se o rok, který dítě stráví v mateřské škole bez individuální péče.

4.3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Před začátkem samotného výzkumu byl řízený rozhovor (Jedná se o metodu kvalitativního výzkumu, kde jsou předem připravené otázky tazatelem. Ten se ptá vybraných respondentů a zapisuje si odpovědi. Výhodou této metody je navázání osobního kontaktu s respondentem) – příloha A a C, složený z otevřených otázek pro

cílovou skupinu. Pro přesnost získaných dat byly z časových důvodů rozdány identifikační otázky – příloha B. Byly položeny otevřené otázky, na které dle očekávání byly krátké odpovědi. Otázky vznikaly za účelem zjištění situací v mateřských školách ve školním roce 2015/2016. Doplnily obraz o respondentech, o jejich vzdělání a praxi v oboru. Pro doplnění informací rozhovoru byly položeny další otázky zaměřené na konkrétní situaci. Případová studie (kazuistika) je detailní prostudování jednoho nebo více případů, předem je stanovený cíl zkoumání, podle kterého se vybírají i jednotlivci vhodní pro případovou studii. Obsahuje popis jednotlivce v jeho vývoji, školním prostředí, rodinném prostředí, zdravotní stav, ..

POUŽITÉ VÝZKUMNÉ METODY

Identifikační otázky – obsahují celkem 4 otázky. Otázky jsou otevřené a jsou zaměřeny na zjištění konkrétních informací o respondentovi.

Řízený rozhovor – obsahuje 8 předem připravených otázek. Otázky jsou otevřené.

Případová studie – detailně popsání tři případy. Obsaženy jsou konkrétně oblasti v rodinném prostředí, osobním vývoji a scholasticita jedince.

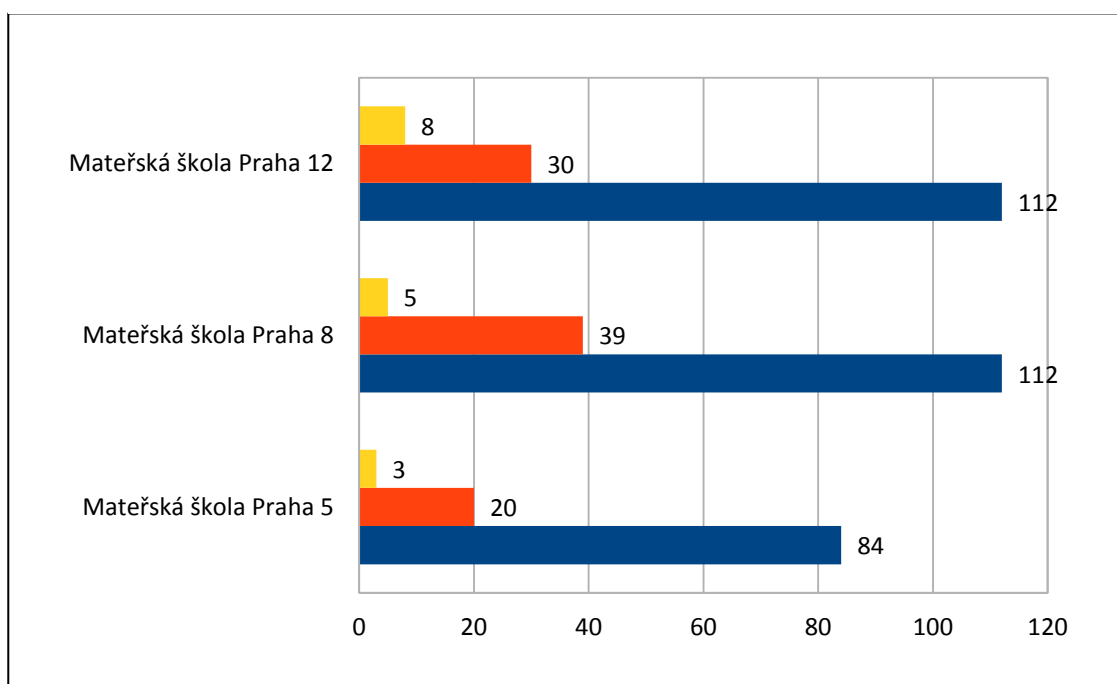
4.4 CHARAKTERISTIKA VZORKU RESPONDENTŮ

V praktické části jsem použila metody smíšeného výzkumu a to konkrétně řízený rozhovor a doplněný identifikačními otázkami. Vzorek respondentů nebyl vybrán náhodně, zaměřila jsem se na běžné předškolní zařízení. Konkrétně na tři běžné mateřské školy v různých Pražských městských částech. Rozhovory byly s ředitelkami mateřských škol. Rozhovor byl doplněn o dotazník z časových důvodů ředitelek. Výzkumná data byla sesbírána v období zápisů do základních škol, to znamená v měsíci únoru roku 2016. V rozhovoru se objevilo celkem 8 otázek a v dotazníku bylo celkem 5 doplňujících otázek. Celkem se tedy zúčastnily 3 ředitelky mateřských škol. První z oslovených je ředitelka mateřské školy na Praze 12. Po vystudování zdravotnické školy, úspěšně odmaturovala na střední pedagogickou školu pro předškolní vzdělávání, v oboru působí již 38. rokem. Ve funkci ředitelky působí 10 let. Ředitelka z druhé

mateřské školy v Praze 8, je ve vedoucí pozici 15 let a vystudovanou má střední pedagogickou školu pro předškolní vzdělávání a bakalářské studium na vysoké škole obor speciální pedagogika. V předškolním zařízení vzdělává již 20. Rokem. Poslední, tedy třetí ředitelka vykonává svou praxi na Praze 5 a ve vedoucí pozici je nejkratší dobu z oslovených a to konkrétně 5 let. Vystudovala gymnázium a na vysoké škole s titulem magisterským se věnovala oboru učitelství pro první stupeň.

4.5 ANALÝZA VÝSLEDKŮ

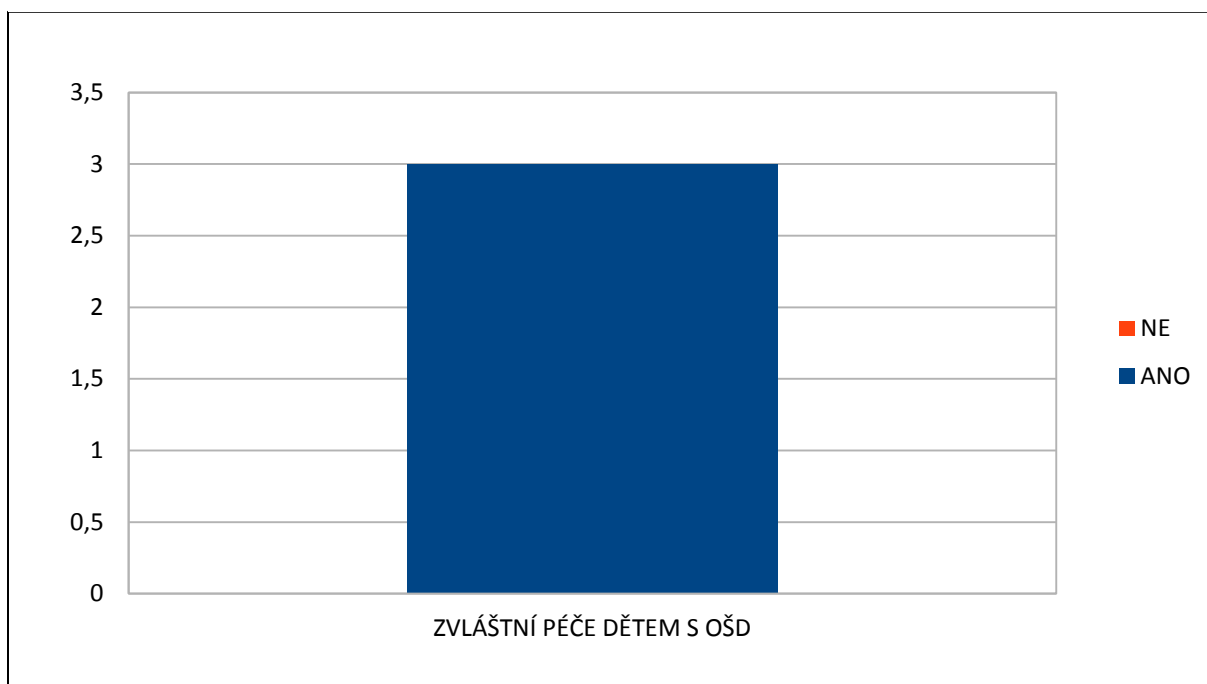
Graf 1: Celkové počty v mateřských školách

Zdroj: vlastní výzkum autorky, 2016

V grafu jsou zaneseny údaje o celkových počtech dětí v mateřských školách, které se zúčastnily výzkumu. Jde celkem o 308 dětí, z toho je 89 předškolních, které se chystají do prvních. Z těchto 89(100%), je 16 (18%) s odkladem školní docházky. Mateřská škola Praha 12 a Praha 8 disponuje 4 heterogenních třídami po 28 dětech. V každé třídě jsou dvě paní učitelky. Třídy jsou složeny tedy z dětí přibližně stejného věku a jedna třída je pro předškolní děti + pro děti s odkladem školní docházky. Mateřská škola Praha 5 má třídy tři, také heterogenní skladbu dětí v jednotlivých třídách. V každé třídě jsou dvě učitelky.

Graf 2: Zvláštní péče dětem s odkladem školní docházky

Zdroj: vlastní výzkum autorky, 2016

Předškolní děti, které mají odklad školní docházky (OŠD), a tráví tento rok, než nastoupí do první třídy v mateřské škole je věnována zvláštní péče ve všech třech MŠ. Ve všech třech oslovených mateřských školách tedy sestavují dokumentaci každého dítěte, ve které jsou jim vedeny individuální diagnostické listy a snaží se udělat maximum pro zlepšení oblastí, ve kterých se dítě projevilo jako nezralé. V mateřské škole na Praze 12 mají logopedický kroužek, kam pravidelně dochází dvakrát týdně klinická logopedka. MŠ na Praze 8 má kroužek, kam jednou týdně přijde učitelka z prvního stupně a s dětmi dělá grafomotorické listy. Kroužky nejsou povinné pro děti s OŠD a jsou bez poplatků. Ve všech oslovených MŠ mají k dispozici i materiály pro rodiče, jako jsou například grafomotorické listy, příručky pro práci s dětmi s OŠD, v budovách škol jsou i knihovny, kde se dá zapůjčit odborná literatura na dané téma.

Tabulka 1: Nejčastější důvody odkladu školní docházky

	MŠ Praha 12	MŠ Praha 8	MŠ Praha 5
Zdravotní problémy	1	0	0
Logopedické problémy	2	2	1
Fyzická nezralost	2	0	1
Poruchy pozornosti	3	2	1
Emoční nezralost	0	1	0

Zdroj: vlastní výzkum autorky, 2016

Na otázku nejčastější důvody k odkladům se respondentky shodly na 5 nejčastějších důvodech. V letošním školním roce 2015/2016 jsou podrobně rozepsány počty odkladů školní docházky k jednotlivým důvodům v tabulce 1. Shodli se na pěti nejčastějších, z toho odpověděly, kterou jsou to pro letošní školní rok v jejich mateřských školách.

V mateřské škole Praha 12 jsou nejčastějšími důvody, pro tento školní rok: Děti s poruchou pozorností jsou zde 3, s fyzickou nezralostí 2, logopedické problémy 2, a ze zdravotních důvodů 1 a emoční nezralost nemá žádné dítě s odkladem školní docházky.

V mateřské škole v Praze 8 mají děti doporučený odklad školní docházky z následujících důvodů poruchy pozornosti 2, logopedické problémy 2, emoční nezralost 1 a z fyzické nezralosti a zdravotních problémů nejsou žádné tento školní rok.

Mateřská škola Praha 5 má pro školní rok 2015/2016 nejčastější důvody dětí poruchy pozornosti 1, fyzická nezralost 1, logopedické problémy 1. A žádné se zdravotními problémy a emoční nezralostí.

Děti s OŠD mají k dispozici podpůrná opatření, jako je nástup do přípravných tříd viz. Kapitola 2.4.2 o přípravných třídách. Zajímalo mne, zda využívají zákonní zástupci těchto tříd, které vznikají v rámci základních škol. Otázka, kterou zodpovídaly ředitelky MŠ zněla „*Odcházejí z Vaší MŠ děti do přípravných tříd?*“. Odpovědi se shodovaly, že odcházejí. Letošní školní rok se z 16 celkových s odkladem chystají do přípravných tříd nastoupit 8, což znamená celá polovina.

Z hlediska dětí, může nastat situace, kdy nastoupí do první třídy a až v první třídě se objeví určité aspekty, které ukážou, že je dítě ještě nezralé. V tomto případě se postupuje bez odkladu věci, a je vráceno zpět do mateřské školy. V letošním školním roce se tak nestalo ani v jedné ze škol. A dvě respondetky též uvedly, že se to v jejich praxi ještě nemusely řešit takovou situací. Třetí uvedla, že se tak stalo pouze jednou, že by dítě bylo vráceno zpět k nim do mateřské školy.

Pro snadnější vstup dítěte do základní školy, mateřské školy dělají určité postupy. Jak nejčastěji respondetky uvedly, jde o spolupráci se spádovými základními školami. V každé škole funguje spolupráce jiným způsobem:

MŠ Praha 12 : Předškolní děti v měsíci červnu navštíví spádovou základní školu, kde je pro ně připravena ukázková hodina v prvních třídách do které se samy zapojují. Mateřská škola pořádá společné akce se základní školou. Děti se zúčastní společných besídek. Budoucí učitelky prvních tříd docházejí do MŠ a pracují s dětmi, zpravidla také jednou týdně v odpoledních hodinách.

MŠ Praha 8: Děti navštíví základní školu a je pro ně připravená prohlídka školy. V rámci toho dne je pro ně připraven dopolední program.

MŠ Praha 5: Tady mají děti největší výhodu, MŠ je spojená se základní školou. A předškolní děti mají třídu v rámci budovy základní školy a docházejí i na obědy do školní jídelny. Dětem je tedy velice dobře známo školní prostředí v ZŠ a každý den vidají i starší děti a své budoucí učitelky. A ty také docházejí pravidelně dvakrát týdně v odpoledních hodinách vést program.

Všechny oslovené mateřské školy spolupracují s pedagogicko psychologickými poradnami.

4.6 VERIFIKACE HYPOTÉZ

H1 : Děti s odkladem školní docházce je v mateřské škole více než dětí, které nastupují do základních škol bez odkladu.

Podle získaných dat v mateřských školách, vyšlo, že jich je pouze 16% z celkového počtu předškolních dětí. To znamená, že hypotéza nebyla potvrzená. S touto hypotézou souvisely otázky č. 1 a č. 2.

H2 : Dětem s odkladem školní docházky není věnována zvláštní péče v mateřské škole. Jedná se o rok, který dítě stráví v mateřské škole bez individuální péče.

Hypotéza nebyla potvrzena. K této hypotéze se vztahovaly otázky č. 3, č. 5., č. 6, č. 8. Dětem v mateřské škole, které mají odklad školní docházky je věnována individuální péče v podobě diagnostických grafomotorických listů a zlepšování oblastí nezralosti. Mateřské školy mají i zájmové kroužky zaměřené na vzdělávání dětí s odkladem školní docházky. Celkem je v tomto školním roce 16 předškolních dětí s odkladem školní docházky, které jsou vzdělávány v heterogenních třídách. Polovina z nich nastupuje do přípravných tříd.

4.7 ŘÍZENÝ ROZHOVOR S PSYCHOLOŽKOU Z PEDAGOGICKO PSYCHOLOGICKÉ PORADNY PRO PRAHU 5)

1. Kolik jste letos řešili ve Vaší PPP odkladů školní docházky?

„Odkladů školní docházky jsme v Pedagogicko psychologické poradně letos "zatím" doporučili 340“

2. Z jakých nejčastějších důvodů jsou ukládány odklady školní docházky?

„Z různých, nejčastěji se jedná o pracovní a percepční nezralost, problémy v grafomotorice, vady řeči atd.“

3. Jakou zvláštní péči doporučujete mateřským školám v péči o děti s odkladem školní docházky? Vyhledávají mateřské školy Vaši pomoc? A vyhledávají Vaši pomoc i rodiče? Popřípadě jestli Vaše pedagogicko psychologická poradna pořádá kurzy pro tyto děti.

„Nelze zobecnit, každá kolegyně jinak.“

4. Řeší Vaše pedagogicko psychologická poradna i opak a to jsou předčasné nástupy do prvních tříd a za jakých podmínek lze dítěti dovolit předčasný nástup?

„Předčasné nástupy se v PPP řeší, čím dál víc.“

5. V literatuře jsem se dočetla, že je možné rozpoznat některé predispozice pro specifické poruchy učení, prosím mohla byste mi objasnit, zda je to pravda či ne.

„Predispozice lze rozpoznat, ale ne vždy se SPU rozvine.“

6. Dítě nemusí do základní školy nastoupit zcela připravené, což se pozná až v první třídě, jak se postupuje v těchto případech?

„Možný je dodatečný odklad školní docházky, nebo jiná péče, pokud rodiče nechtějí odklad školní docházky.“

7. Má práce se týká faktorů ovlivňující školní zralost a připravenost v předškolním věku, co Vy z tohoto pohledu cítíte jako nejvíce ovlivňující faktory?

„Školní zralost ovlivňují jak vrozené faktory, tak rovněž to, jak je dítě rozvíjeno.“

8. Jak přesně probíhá spolupráce mateřských škol s vaší PPP?

„Spolupráce PPP a MŠ jsou různé, každá MŠ má jiné potřeby, někdy screening školní zralosti, někdy posílají na vyšetření atd.“

4.8 ZHODNOCENÍ

Odpověď na hlavní výzkumnou otázku „*Je věnována zvláštní péče v mateřské škole dětem s odkladem školní docházky?*“ byla zároveň odpověď na první z hypotéz. Z výzkumu vyplývá, že je jim věnována v mateřské škole individuální péče v nezralých oblastech.

V mateřských školách jsou heterogenní třídy, ve třídách předškoláků je celkem 89 z toho 16, kterým byl doporučen odklad školní docházky. Nejčastějšími důvody k odkladu školní docházky jsou uvedeny logopedické problémy, poruchy pozornosti, emoční nezralost, fyzická nezralost a zdravotní problémy. Psycholožka z pedagogicko psychologické poradny uvádí za nejčastější příčiny odkladu pracovní a percepční nezralost, problémy v grafomotorice a logopedické problémy. Zároveň uvádí, že v pedagogicko psychologické poradně v letošním školním roce 2015/2016 doporučili celkem 340 případů odkladů.

Za celou praxi respondentek se stalo pouze jednou, že by bylo dítě vráceno zpět do mateřské školy. Pokud nastane situace, kdy je dítě v první třídě nezralé. Existují různé varianty, záležití, kterou zákonný zástupce vyhodnotí jako nejlepší volbu pro své dítě. Nejčastějšími řešení jsou dodatečné odklady. Zákonní zástupci využívají i variantu přípravných tříd. V adaptaci na nové školní prostředí jsou zaměřené programy ve spolupráci se spádovými základními školami, ve většině případů se jedná o návštěvy základních škol nebo učitelky z prvního stupně docházejí na pozorování do mateřských škol. Spolupráce mateřských škol se školskými poradenskými zařízeními je dle potřeb konkrétní školy.

5 PŘÍPADOVÉ STUDIE

V případové studii jsou uvedeny pouze informace důležité k vztahující se k problematice, nejsou použity osobní údaje. Případová studie se zaměřuje na rodinné prostředí, ve kterém se jedinec vyvíjí, psychomotorický vývoj a scholaritu.

PŘÍPADOVÁ STUDIE 1

I. OSOBNÍ ÚDAJE

jméno: FILIP

rok a místo narození: 2009, Praha

bydliště: Hradištko

II. RODINNÁ ANAMNÉZA

matka rok narození: 1978

zaměstnání: podnikatelka v oboru zahradnictví

otec rok narození: 1965

zaměstnání: podnikatel

sourozenci: Starší bratr – 9let

Matka s otcem spolu žijí v manželském svazku a společně podnikají. U obou partnerů se jedná o první manželství a děti. Starší bratr se narodil matce ve 31 letech a jeho porod byl komplikovaný. V rodině panují dobré vztahy, udržují vztahy i se širším příbuzenstvem. Mezi sourozenci byla v období mezi 1. - 2.rokem věku Filipa rivalita mezi nimi. Bratr navštěvuje 3.třidu běžné základní školy, do školy nastupoval v řádném termínu. V jejich rodině není známa dědičné predispozice, které by ovlivňovaly zdravý vývoj dítěte. Mluví se zde pouze o případu, že otec matky měl nejspíše ADHD, ale v té době se ještě nediagnostikovala a tak se můžeme jen domnívat

III. OSOBNÍ ANAMNÉZA

Těhotenství bylo plánované a probíhalo bez komplikací. Matka byla již na mateřské dovolené se starším bratrem. Porod byl 2 dny před plánovaným císařským řezem.

Císařský řez byl plánován z důvodů předchozího komplikovaného porodu. Narodil se s váhou 3600 gramů a 50 centimetrů. Po fyzické stránce se vyvíjel přiměřeně svému věku. Do 2,5 let se vyjadřoval pouze pomocí ukazování a citoslovce „íí“. Používal jednoduchá slova, ale vše co se po něm chtělo, rozuměl. Ve třech letech se vyjadřoval v krátkých větách, ale z důvodu logopedické vady mu nebylo rozumět. To se nezměnilo ani do jeho 6ti let věku, kdy komunikoval, ale rozumělo mu blízké okolí, protože věděli některé jeho slova, co znamenají. Ve věku šesti let nemá nedostatky v žádných jiných oblastech.

IV. ŠKOLNÍ ANAMNÉZA (SCHOLARITA)

Do mateřské školy nastupoval v 5ti letech věku. Předtím nenavštěvoval žádná školská zařízení. Navštěvuje mateřskou školu, kde také zúčastňuje pravidelně logopedického kroužku. Jeho vada je eliminována, a je tedy připraven od 1.září 2016 nastoupit k povinné školní docházce na běžné základní škole. Ve vrstevnické skupině je odměřený, spíše samotářský. Jestliže vyhledává kontakt, tak většinou u starších dětí. Respektuje authority, uposlechne na první výzvu. Uložené úkoly přiměřené jeho věku zvládá bez komplikací, je schopen se soustředit. Samostatně se obléká, pomoc potřebuje jen při zavazování tkaniček. Hrubá a jemná mototika je přiměřená věku. Má diagnostikovanou řečovou vadu, kvůli které má odklad školní docházky. Navštěvuje program pedagogicko psychologické poradny na nápravu řečových vad. Okolí se snaží s ním komunikovat. V mateřské škole je mu věnována individuální péče, kde je kladen důraz na správné vyjadřování.

PŘÍPADOVÁ STUDIE 2

I. OSOBNÍ ÚDAJE

jméno: MATĚJ

rok a místo narození: 2009, Praha

bydliště: Praha

II. RODINNÁ ANAMNÉZA

matka rok narození: 1974

zaměstnání: skladnice

otec rok narození: neuvedeno

zaměstnání: technické služby

sourozenci: Starší bratři 17 a 12 let

Neúplná rodina, matka se o chlapce stará sama. Každý chlapec má jiného otce. Na nejmladšího Matěje neplatí výživné a nejeví o něj žádný zájem. Sourozenci jsou mezi sebou na sebe laskaví a navzájem se o sebe starají, matka je celý den v zaměstnání, tím se z nejstaršího bratra (17) stává pro mladší bratry mužským vzorem a zároveň je vychovává on. Navštěvuje střední odborné učiliště obor automechanik s průměrnými známkami. Prostřední bratr (12) chodí do 6.třídy běžné základní školy a má diagnostikovanou specifickou poruchu učení – dyslexii. Jestliže se konala v MŠ akce, přišel vždy nejstarší bratr občas v doprovodu prostředního.

III. OSOBNÍ ANAMNÉZA

Těhotenství nebylo plánované. Porod proběhl přirozenou cestou bez komplikací. Porodní váha 3100 gramů a výška 48 centimetrů. Brzy po porodu matku opustil otec Matěje. Vývoj byl přiměřený věku, začal chodit v roce a půl a mluvit ve větách začal ve dvou letech. Matka nebyla při jeho vývoji moc přítomna, starali se o něj hlavně starší sourozenci nebo velkou část dne pobýval u sousedky, která se o něj starala od jednoho roku, kdy matka nastoupila do zaměstnání.

IV. ŠKOLNÍ ANAMNÉZA (SCHOLARITA)

Do mateřské školy nastoupil ve věku 3.let. Předtím nenavštěvoval žádné školní zařízení. Na žádost matky mu byl povolen odklad školní docházky a z mateřské školy přestoupil do přípravné třídy. Ostatní děti v mateřské škole ho neberou, nechtějí si s ním hrát. Bývá většinou uzavřený a na některé situace reaguje agresivně. Rád by se zapojil mezi vrstevníky, ale neumí si k nim najít cestu. Často nosí dárky, aby upoutal jejich pozornost. Hraje si tedy spíše sám a musí být nabídnuta aktivita jinak běhá po třídě, neumí si najít sám činnost. Matěj je přátelský a pro každého by se rozdal. Zvládne péči o sebe. Oblékne se s pomocí při zapínání zipů, zapínání knoflíků a zavazování tkaniček. Grafomotorika je opožděná. Všeobecné znalosti neodpovídají věku dítěte, je pod jeho úrovní. Byl spíše pravák, ale v některých případech dával přednost levé ruce. V přípravné třídě jsou pro něj utvářeny individuální gramotorické listy. Učitelka se snaží mu nabídnout co nejvíce podnětů pro všeobecný rozvoj. Formou nabízených pracovních aktivit.

PŘÍPADOVÁ STUDIE 3

I. OSOBNÍ ÚDAJE

jméno: Karolína, Denisa

rok a místo narození: 2007, Praha

Bydliště: Praha

II. RODINNÁ ANAMNÉZA

matka rok narození: 1970

zaměstnání: osobní asistentka

otec rok narození: 1970

zaměstnání: strojní technik

sourozenci: Starší sourozenci 25,25 a 18 let

Otec a matka žijí společně v partnerském svazku. Otec je rozvedený a matka je vdova. Oba dva mají z předchozích manželství potomky. Matka má dvě dcery 25 a 18 let, obě studují, starší na Vysoké škole a mladší střední pedagogickou školu. Dcery bydlí společně ve svém bytě. Otec má syna (25), který je zaměstnán a bydlí se svojí matkou. Familiérně nejsou známy dědičné vady, které by ohrožovaly zdravý vývoj.

III. OSOBNÍ ANAMNÉZA

Těhotenství bylo plánované. Dvojčata se narodila předčasně ve 24.týdnu (konec 6.měsíce). Plod A se vyvíjel v pořádku, ale u plodu B se zastavil vývoj. Matce dali lékaři na výběr tři varianty. První, že zachrání plod A. Druhá, může se stát, že oba porodí mrtvé. Třetí, pro matku nejlepší, zachrání obě a porodí předčasně. Musela jít na rizikové oddělení, kde dostávala 3krát po 12ti hodinách injekce s kortikoidy (předčasně

narozené děti musejí mít vyvinuté plíce, aby je mohli lékaři zachránit). Porod proběhl císařským řezem. Porodní váha Denisy (plod A) byla 800 gramů, po odečtení vody zhubla na 600 gramů. Porodní váha Karolíny (plod B) byla 600 gramů, zhubla a 400 gramů. Nedonošeným dětem se nechává 20 centimetrů pupeční šňůry, kdyby potřebovaly krev. V inkubátoru zůstaly tři měsíce, kde byly dokrmovány mateřským mlékem od matky. Mléko jim teklo nosní sondou. Po propuštění z porodnice měly 2 100 gramů (norma stanovuje, že předčasně narozené děti po propuštění musí mít 2 000 gramů). Jsou zařazeny do programu pro předčasně narozené děti (PND), kde jim do 3.let jsou provedeny všechny zdravotní prohlídky, které se v běžných případech nedělají. V rámci tohoto programu jsou všechna očkování zdarma. Pravidelně se sledují a docházejí do poradny v nemocnici. Jejich vývoj je pomalejší než u donošených dětí. Lézt začaly kolem roku a půl, chodit kolem druhého roku (běžně v roce lezou a v roce a půl chodí). Stejně to bylo s předřečovým obdobím, v roce vydávaly první zvuky – broukání, žvatlání. Ve dvou letech začaly mluvit (opět je to o půl roku posunuto později oproti normě). Matka měla pocit, že dívky nedoslýchají. V pravidelném vyšetřování, které provádí poradna pro PND si na tento fakt stěžovala, ale lékařům se zdálo být vše v pořádku. Dívky byly v komunikaci hlučné, špatně rozuměly zadaným úkonům. Tím, že nerozuměly, mělo za následek špatnou výslovnost. V pěti a půl letech, kdy měly jít k zápisu do ZŠ, navštívily otorhinolaryngologii (ušní, krční a nosní). Lékařka zjistila nedoslýchavost u obou holek, bez kladu situace začala jednat a doporučila je na operaci, kde jim bude voperován kochleární implantát. U Denisy se uchytil na poprvé. U Karolíny byl postup složitější, operace se musela dvakrát opakovat, aby byla úspěšná. Díky tomu měly odklad školní docházky.

IV. ŠKOLNÍ ANAMNÉZA

Nástup do mateřské školy ve třech letech. Odkladový rok strávili v mateřské škole, kde byla každé z nich věnována individuální péče dle jejich potřeb. Do první třídy nastupovaly v sedmi letech. Navštěvují 2.třídu běžné základní školy na Praze 12. Ve druhé třídě jim byly oběma diagnostikovány specifické poruchy učení – dyslexie, dysortografie a dyskalkulie, v pedagogicko psychologické poradně pro Prahu 12. Ve vztahu s vrstevníky jsou obě přátelské, otevřené a rády komunikují s ostatními. Dvojčata nevyhledávají pouze přítomnost jedna druhé, ale navazují vztahy i s okolím.

Karolína byla v mateřské škole úzkostná a vázána na matku. Na nepříjemné situace reagovala pláčem. Denisa neměla problém se začlenit a přizpůsobit.

Na základní škole mají individuální vzdělávací plán, podle kterého se vzdělávají. Je sestaven na základě četných specifických poruch učení. Ve škole mají problém se soustředěním, nechají se rozptylovat okolím. To má za příčinu, že neodevzdají práci hotovou. Domácí úkoly jim zapisuje učitelka sama do notýsku, který kontroluje matka každý den. Stává se totiž, že zapomenou na své domácí úkoly.

SHRNUTÍ PŘÍPADOVÝCH STUDIÍ

V případových studiích jsou obsaženy důvody odkladů školní docházky u konkrétních případů. Popisuje jejich rodinné prostředí. Matěj pochází z neúplné a sociálně slabší rodiny, proto se můžeme domnívat, že jeho vývoj ovlivňuje sociálně nepodnětné prostředí. Nastupuje do přípravné třídy, kde bude prostor pro individuální práci, kde se budou rozvíjet jeho oblasti nezralosti. V případě Filipa, se jedná o nezralost z hlediska pomalejšího vývoje centrální nervové soustavy. Rok, kdy mu byl doporučen odklad školní docházky se rozvíjela řečová oblast, ve které se jevil jako nezralý. U dvojčat Karolíny a Denisy byl odklad ze zdravotních důvodů. Děvčata byla nedonošena a vývoj u nich byl celkově pomalejší. Odklad byl, ale doporučen na základě jejich operace kochleárního implantátu. Ve všech třech případech byla věnována individuální péče.

ZÁVĚR

Dítě získává informace o okolním světě pomocí smyslových orgánů a egocentrickým pohledem. Vnímání světa je ovlivněno jeho představivostí a fantazírování o něm. Na začátku předškolního období si utváří svůj magický svět, a vysvětluje si fungování věcí ze svého pohledu. To znamená, že se zaměří na skutečnosti, které jsou pro něj důležité. Neživé věci polidšťují a vymýšlí jim lidské vlastnosti na jejich současném prožitku. Vývoj uvažování přejde z jednoduchého (co vidí, umí pojmenovat) na složitější, které na základě vlastních zkušeností umí odvodit pravidla a řád okolí. Vše má pro něj nějaké vysvětlení, nepřijímá náhodu jako vzniklý fakt. Z počátku vnímá pouze přítomnost, je si vědomo, že něco bylo, ale těžko z nabytých zkušeností zvládne až na konci předškolního období. Kdy si uvědomuje minulost a budoucnost. Budoucnost ovlivňuje prožitky z minulosti. Snaží se pochopit mechanismy světa typickou otázkou „Proč“, na které by mělo dostávat co nejlogičtější odpovědi ze strany okolí. Vyzná se v prožívání jiných lidí, objevují se znaky empatičnosti. Vztahy s vrstevníky jsou stabilnější, stávají se partnerem pro hru. Rozlišuje sociální role.

Zralé dítě pro školní docházku nastupuje v 6ti letech do první třídy. Zralé a připravené dítě má dobrý zdravotní stav, centrální nervová soustava je vývojově přiměřená věku (vyhraněná lateralita, kognitivní zralost), fyzicky obratné, vyzná se v blízkém okolí. Dítě je připraveno na odloučení od matky a jedná samostatně. Opak školní zralosti je nezralost, která má za následek odklad školní docházky. Dítě s OŠD může strávit v mateřské škole s individuální péčí zaměřenou na rozvoj konkrétních oblastí. Další variantou jsou přípravné třídy, zřizovány v rámci základních škol. Je na zákonném zástupci, kterou variantu si zvolí.

Podle vývojové psychologie v předškolním věku se dítě vyvíjí na základě dvou faktorů. Vnějších, které ovlivňuje vliv sociokulturního prostředí, do kterého se jedinec narodí. Počítá se do toho rodinné prostředí (typy rodin, výchovné styly, funkčnost rodin). Působení učitele a vrstevníků lze zařadit do školního prostředí. Druhý je vnitřní faktor, který je dán genetickými kódy dítěte, ovlivnění vrozenými (temperament, nadání, atd.) a získaným (úraz v průběhu života, atd.) i dispozicemi.

Hlavním cílem praktické části bylo zjištění, zda je věnována zvláštní péče dětem s odkladem školní docházky, a jakým způsobem je tato péče prováděna. Na otázky odpovídaly zkušené ředitelky mateřských škol. První oslovená je ředitelka mateřské školy na Praze 12. Po vystudování zdravotnické školy, úspěšně odmaturovala na střední pedagogickou školu pro předškolní vzdělávání, v oboru působí již 38. rokem. Ve funkci ředitelky je 10 let. Ředitelka z druhé mateřské školy v Praze 8, je ve vedoucí pozici 15 let a vystudovanou má střední pedagogickou školu pro předškolní vzdělávání a bakalářské studium na vysoké škole obor speciální pedagogika. V předškolním zařízení vzdělává již 20. Rokem. Poslední, tedy třetí ředitelka vykonává svou praxi na Praze 5 a ve vedoucí pozici je nejkratší dobu z oslovených a to konkrétně 5 let. Vystudovala gymnázium a na vysoké škole s titulem magisterským se věnovala oboru učitelství pro první stupeň.

Konkrétní otázky se týkaly věnované péči dětem s odkladem školní docházky a celkovém počtu takových dětí v mateřských školách. Ukázalo se, že jsou vedeny dětem individuální diagnostické listy a jsou rozvíjeny oblasti, ve kterých sejevily jako nezralé. Zákonní zástupci využívají i možnost přípravných tříd. Rozhovory byly vedeny s jednou osobou, proto nelze stavět na objektivitě. Doporučujeme další zkoumání problematiky odkladů školní docházky.

Za spolupráci zákonných zástupců byly vytvořeny tři případové studie dětí s odkladem školní docházky. Děti ve věku, kdy měly nastupovat do základních škol nebyly připravené z jiných důvodů. Děti byly pozorovány v MŠ při běžném dopoledním programu. Menší cíle byly také splněny, zaměřené byly na spolupráci MŠ se školskými poradenskými zařízeními. Vzájemná kooperace funguje. Spádové základní školy spolupracují s mateřskými školami různými způsoby, nejčastěji jde o společné akce, ukázkové dopolední programy, docházení učitelek z prvního stupně, zpravidla budoucí učitelky prvních tříd.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BACUS, A. *Vaše dítě ve věku od 3 do 6 let*. PRAHA: Portál, 2004. ISBN:80-7178-862-7.

BEDNÁŘOVÁ, J. ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost*. Praha : EDIKA, 2010. ISBN 978-80-251-2569-4.

BRAUN, R. MARKOVÁ, D. NOVÁČKOVÁ, J. *Praktikum školní psychologie*. Praha : Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0176-2.

BUDÍKOVÁ, J. KRUŠINOVÁ, P. *Je Vaše dítě připraveno do první třídy?*. Brno: Computer Press, 2004. ISBN 978-80-722-6637-1.

DROPOVÁ, G. Kritéria a oblasti školní připravenosti. *Poradce ředitelky*, 2016. roč. V., č. 6, str. 17 - 23. ISSN 1804-9745.

DUNOVSKÝ, J. DYTRYCH, Z. MATĚJČEK, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha : Grada publishing, 1995. ISBN 80-7169-192-5.

HOLEČEK, V. *Psychologie v učitelské praxi*. Praha : Publishing grada, a.s., 2014. ISBN 978-80-247-3704-1.

HUBOVÁ, J. Postupuji tak, aby děti práce v přípravné třídě zaujala a zároveň jim co nejvíce napomáhala v rozvoji. *Poradce ředitelky*, 2016. roč. V., č. 6, str. 12 -15. ISSN 1804-9745.

JANČAŘÍKOVÁ, K. Když rodiče pečují příliš. *Poradce ředitelky*, 2016. roč. V., č. 6, str. 45. ISSN 1804-9745.

JUCOVIČKOVÁ, D. ŽÁČKOVÁ, D. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. Praha : D + H, 2014. ISBN 978-80-87295-15-1.

JUCOVIČOVÁ, D. ŽÁČKOVÁ, D. *Reedukace specifických poruch učení u dětí*. Praha : Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0645-3.

JUNGWIRTHOVÁ, I. *Mezi školkou a pubertou*. Praha : Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0473-2.

KENDÍKOVÁ, J. VOSMIK, M. *Jak zvládnout problémy dětí se školou?*. Praha : PÁSPARTA. o.p.s., 2013. ISBN 978-80-905576-0-4.

KLÉGROVÁ, J. *Máme doma prvňáčka*. Praha : Mladá fronta, a.s., 2003. ISBN 80-204-1020-1

- KOPECKÁ, I. *Psychologie 1.díl*. Praha : Grada publishing,a.s., 2011. ISBN 978-80-247-3875-8.
- KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován*. 3. vyd. Kroměříž: Spirála, 2008. ISBN 978-80-904030-0-0.
- KOZLOVÁ,L. *Sociální služby*. Praha : TRITON, s.r.o., 2005. ISBN 80-7254-662-7.
- KROPÁČKOVÁ,J. Důraz na efektivitu předškolního vzdělávání versus prevence přeorganizovatelného dětství. *Poradce ředitelky*, 2016. roč. V., č. 6, str. 7-11. ISSN 1804-9745.
- KUTÁLKOVÁ, D. *Logopedická prevence*. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-056-9.
- MACHOVÁ,Jitka. *Biologie člověka pro učitele*. Praha : Karolinum, 2005. ISBN: 80-7184-867-0.
- MATĚJČEK,Z. DYTRYCH,Z. *Děti, rodina a stres*. Praha : Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-X.
- MICHALOVÁ,Z. *Předškolák s problémovým chováním*. Praha : Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0182-3.
- PREKOPOVÁ,J. *Jen v lásce přežijeme*. (z německého originálu přeložila Iveta Macháčková). Praha : Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0589-0.
- PREKOPOVÁ,J. SCHWEIZWROVÁ, CH. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-854-6.
- PROKEŠOVÁ, J. *Řeč a sluch*. Praha : Dr. Josef Raabe s.r.o., 2012. isbn 978-80-87553-54-1.
- SHAPIRO, Lawrence E. *Emoční inteligence dítěte a její rozvoj*. (z anglického originálu přeložila Hana Kašparovská) Praha : Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-648-3.
- SHARRY,J. *Řešíme problémy s výchovou dětí a dospívajících*. Brno : Computer Press, a.s.,2006. ISBN 80-251-1295-0.

ŠULOVÁ, L. *Diagnostika školní zralosti*. Praha : Dr. Josef Raabe s.r.o.,2012. ISBN 978-80-87553-52-7.

ŠULOVÁ, L. Strach dítěte ze školy při nástupu do první třídy. *Poradce ředitelky*, 2016. roč. V., č. 6, str. 28 - 33. ISSN 1804-9745.

ŠVECOVÁ - KVĚTOŇOVÁ, L. *Edukace dětí se speciálními potřebami v raném a předškolním věku*. Brno : Paido, 2004. ISBN 80-7315-063-8.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. Praha 2012 : Karolinum, 2.vydané přepracované vydání. ISBN 978-80-246-2153-1.

VERECKÁ, N. *Jak pomáhat dětem při vstupu do školy aneb Je vaše dítě zralé na školu ?*. Praha : NLN nakladatelství Lidové novin, 2002. ISBN 80-7106-474-2.

Seznam použitých internetových zdrojů

Zákon č. 561/2004 Sb., novela provedená zákonem č. 82/2015 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), In: Sběrka zákonů. 2.9.2004. ISSN 1211 – 1244. Dostupné na <http://www.msmt.cz/dokumenty/konsolidovany-text-skolskeho-zakona>

Strategie vzdělávací politiky do roku 2020, dostupné na <http://www.vzdelavani2020.cz/>

SEZNAM ZKRATEK

PPP - Pedagogicko-psychologické poradny

SPC - Speciálně pedagogická centra

MŠ - Mateřské školy

ZŠ - Základní školy

OŠD - Odklad školní docházky

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1 – nejčastější důvody odkladu	43
--	----

Seznam grafů

Graf 1 – celkové počty v mateřské škole	41
Graf 2 – zvláštní péče dětem s OŠD	42

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – strukturovaný rozhovor	62
Příloha B – identifikační otázky	63
Příloha C – strukturovaný rozhovor	64

Příloha A – Strukturovaný rozhovor

- 1) Kolik tříd ve Vaší mateřské škole je ? a po kolika dětech?
- 2) Kolik máte letos předškoláků a kolik z nich má odklad školní docházky?
- 3) Je věnována zvláštní péče ve Vaší MŠ předškolákům s odkladem? -
- 4) Jaké jsou hlavní příčiny odkladu ve Vaší MŠ ? (stačí 2,3)
- 5) Vrátilo se Vám dítě z 1. třídy do MŠ?
- 6) Odcházejí z Vaší MŠ děti do přípravných tříd?
- 7) Podle Vašeho názoru, dají se v předškolním věku diagnostikovat speciálně vzdělávací potřeby - dyslexie, dysortografie, ... učitelkou v MŠ ?
- 8) Spolupracujete se školními poradenskými zařízení (pedagogicko psychologické poradny, speciálně poradenská centra)

Příloha B – identifikační otázky

Vystudovaný obor

Praxe v mateřské škole

Na pozici vedoucího pracovníka let.

Spolupráce se spádovými základními školami ano – ne, pokud ano popište, jak spolupráce probíhá

.....

Příloha C – strukturovaný rozhovor

1. Kolik jste letos řešili ve Vaší PPP odkladů školní docházky (dále jen OŠD)?
2. Z jakých nejčastějších důvodů jsou ukládány OŠD ?
3. Jakou zvláštní péči doporučujete mateřským školám v péči o děti s odkladem školní docházky? Vyhledávají MŠ Vaši pomoc? A vyhledávají Vaši pomoc i rodiče? Popřípadě jestli Vaše PPP pořádá kurzy pro tyto děti.
4. Řeší Vaše PPP i opak a to jsou předčasné nástupy do prvních tříd a za jakých podmínek lze dítěti dovolit předčasný nástup?
5. V literatuře jsem se dočetla, že je možné rozpoznat některé predispozice pro specifické poruchy učení, prosím mohla byste mi objasnit, zda je to pravda či ne.
6. Dítě nemusí do základní školy nastoupit zcela připravené, což se pozná až v první třídě, jak se postupuje v těchto případech?
7. Má práce se týká faktorů ovlivňující školní zralost a připravenost v předškolním věku, co Vy z tohoto pohledu cítíte jako nejvíce ovlivňující faktory?
8. Jak přesně probíhá spolupráce mateřských škol s vaší PPP?

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Alena Ligaunová

Obor: speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: prezenční

Název práce: Faktory ovlivňující školní zralost a připravenost v předškolním věku

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh: 46

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů českých použitých zdrojů: 32

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 2

Vedoucí práce: Mgr. Karkošová Martina Ph.D.